

Sygnatura akt XVIII C 320/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Poznań, dnia 24 listopada 2016 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu XVIII Wydział Cywilny w następującym składzie:

Przewodniczący: SSO Magda Inerowicz

Protokolant: protokolant sądowy Emilia Staszekiewicz

po rozpoznaniu w dniu 10 listopada 2016 r.,

na rozprawie

sprawy z powództwa: **D. W.**

przeciwko: **Z. Ł., R. Ł., K. Ł. (1)**

przy interwencji ubocznej po stronie powodowej P. Ł.

o: zapłatę zachowku

1. powództwo oddała,
2. kosztami procesu obciąża powoda i z tego tytułu:
 - a. zasądza od powoda na rzecz pozwanych solidarnie kwotę 6.353,58 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym kwotę 5.400 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego,
 - b. nakazuje ściągnąć od powoda na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Poznaniu kwotę 37.374 zł tytułem nieuiszczonej opłaty sądowej od rozszerzonego powództwa.

SSO /-/ M. Inerowicz

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 27 czerwca 2014 r. powód D. W. wniósł o zasądzenie od pozwanych K. Ł. (1), R. Ł., Z. Ł. solidarnie kwoty 100.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 5 kwietnia 2011r. do dnia zapłaty i zasądzenie solidarnie zwrotu kosztów postępowania. Nadto na wypadek nieuwzględnienia ww. roszczenia, powód wniósł o zasądzenie proporcjonalnie od każdego z pozwanych z osobna na rzecz powoda kwot po 33.333,34 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 5 kwietnia 2011 r. do dnia zapłaty i zasądzenie od każdego z pozwanych z osobna zwrotu kosztów postępowania.

W uzasadnieniu pozwu powód wskazał, że nabył od P. Ł. wierzytelność o zapłatę zachowku po L. Ł. zmarłej dnia 4 stycznia 2011r., po której spadek nabyli po 1/3 części i przyjęli z dobrodziejstwem inwentarza pozwani. Powód wskazał, że P. Ł. jest uprawniony do zachowku po matce w wysokości 1/2 wartości spadku. Jednocześnie powód wskazał, że według jego wiedzy między spadkobiercami nie doszło do działu spadku. Powód wskazał, że w skład spadku wchodzi m. in. udział 11/24 części w prawie własności nieruchomości gruntowej o pow. 16.854 m², położonej w miejscowości W., dla której Sąd Rejonowy Poznań – Stare Miasto w Poznaniu Wydział V Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...), środki pieniężne na rachunku bankowym w Banku (...) S.A. w kwocie 150.000 zł oraz ruchomości, których wartość nie jest powodowi znana. Powód wskazał, że łączna wartość masy spadkowej po L. Ł. wynosi 1.694.950 zł, zaś

zachówek przysługujący powodowi wynosi 847.475 zł. Powód wskazał, że w niniejszym procesie domaga się jedynie części należnego zachowku.

W odpowiedzi na pozew pozwani wnieśli o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powoda odpowiednio na rzecz każdego z pozwanych kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

W uzasadnieniu odpowiedzi na pozew pozwani wskazali, że czynność prawną, mocą której P. Ł. przeniósł prawo do zachowku na powoda musi być ważna zarówno w świetle art. 58 § 2 k.c., jak i art. 82 k.c. Pozwani wskazali, że abstrahując od tego czy P. Ł. przysługiwało roszczenie o zapłatę zachowku, wyjaśnienia wymaga kwestia, czy w chwili składania oświadczenia woli o sprzedaży wierzytelności o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku znajdował się on w stanie pozwalającym mu na swobodne i świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Pozwani wskazali, że w przypadku gdyby P. Ł. znajdował się w stanie wyłączającym świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli, jego oświadczenie w świetle art. 82 k.c. byłoby nieważne, co skutkowałoby nieważnością czynności prawnej przelewu wierzytelności na powoda i pozbawiałoby go legitymacji czynnej do wytoczenia powództwa. Pozwani wskazali, że w postępowaniu karnym w sprawie rozpatrywanej przed Sądem Okręgowym w Poznaniu o sygn. akt III K 273/12 zwanej „afetą gruntową”, jednym z oskarżonych jest D. W.. Akt oskarżenia zarzuca mu m.in. to, że w okresie od 5 stycznia 20124 roku do 28 lutego 2011 roku usiłował doprowadzić P. Ł. i pozwanych do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w wysokości 1.100.000 zł w postaci udziału w wysokości 11/24 części w prawie własności niezabudowanej nieruchomości, stanowiącej działkę gruntu nr (...) o powierzchni 1.69.00 ha, położonej w W., gm. T. dla której Sąd Rejonowy Poznań - Stare Miasto w Poznaniu prowadzi księgę wieczystą nr (...), poprzez wyzyskanie niezdolności P. Ł. do należytego pojmowania przedsięwziętych czynności w postaci zawieranych umów notarialnych mających na celu przejęcie należącego udziału w wysokości 11/24 części, m.in. na skutek zawarcia w dniu 28 lutego 2011 r. umowy pomiędzy nim, a P. Ł. dotyczącej sprzedaży roszczenia o zachówek po zmarłej L. Ł.. Pozwani wskazali, że gdyby okazało się jednak, że brak jest podstaw do ustalenia, iż P. Ł. w dniu 28 lutego 2011 roku nie był zdolny do świadomego podejmowania decyzji i wyrażania woli, P. Ł. w dniu podpisania umowy o przelew wierzytelności nie przysługiwało roszczenie o zapłatę sumy potrzebnej do uzupełnienia zachowku, gdyż udział wynoszący 11/24 części w prawie własności niezabudowanej nieruchomości, stanowiącej działkę gruntu nr (...) o powierzchni 1.69.00 ha, położonej w W., gm. T. dla której Sąd Rejonowy Poznań - Stare Miasto w Poznaniu prowadzi księgę wieczystą nr PO 1P/00216304/2, został usunięty z masy spadkowej po L. Ł. i to przez uprawnionego do zachowku, P. Ł.. Pozwani wskazali, że na skutek umowy o zniesienie współwłasności z dnia 18 stycznia 2011 roku, zawartej pomiędzy P. Ł., a małżeństwem J. M. S. (1), wskazany udział, który dla powoda jest podstawą do ustalenia wysokości zachowku, stał się własnością małżeństwa S.. Pozwani wskazali, że czynność prawna przelewu wierzytelności na rzecz powoda powinna być oceniona negatywnie z punktu widzenia zasad współżycia społecznego i uznana za nieważną na podstawie art. 58 § 2 k.c., gdyż w przeciwnym razie stwarzałaby podstawy do dochodzenia roszczenia o zachówek i uwzględniania przy obliczaniu jego wysokości wartości udziału 11/24 części w prawie własności ww. nieruchomości, wyprowadzonego z masy spadkowej bez wiedzy pozwanych przez P. Ł.. Z punktu widzenia zasad współżycia społecznego byłoby to krzywdzące dla pozwanych, w sytuacji kiedy pozwani jako spadkobiercy nie wzbogacili się aktywami masy spadkowej. Pozwani podnieśli ponadto, że umowa o przelew wierzytelności jest sprzeczna z zasadami współżycia społecznego również z tego powodu, że zmierza do pokrzywdzenia pozwanych córek pozwanego R. Ł. i K. Ł. (1).

W piśmie z dnia 22 września 2014 r. (k. 186) powód rozszerzył powództwo i wniósł o zasądzenie od pozwanych solidarnie na rzecz powoda dodatkowo kwoty 747.475 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 5.04.2011 r. do dnia zapłaty oraz o zasądzenie od pozwanych solidarnie na rzecz powoda zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Nadto na wypadek nieuwzględnienia ww. roszczenia, powód wniósł o zasądzenie proporcjonalnie od każdego z pozwanych z osobna na rzecz powoda dodatkowo kwot po 249.158,33 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 5 kwietnia 2011 r. do dnia zapłaty i zasądzenie od każdego z pozwanych z osobna zwrotu kosztów postępowania.

W piśmie z dnia 26 listopada 2014 r. (k. 219) P. Ł. reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika przystąpił do niniejszej sprawy w charakterze interwenienta ubocznego po stronie powoda i wniósł o zasądzenie od pozwanych solidarnie kwoty 847.475 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 5 kwietnia 2011r. do dnia zapłaty, ewentualnie

proporcjonalnie od każdego z pozwanych z osobna na rzecz powoda kwot po 282.491,67 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 5 kwietnia 2011 r. do dnia zapłaty. Nadto interwenient wniósł o zasądzenie od pozwanych solidarnie kosztów procesu na rzecz interwenienta ubocznego.

W uzasadnieniu swojego stanowiska interwenient uboczny wskazał, że umowa sprzedaży wierzytelności o zachówek z 28 lutego 2011 roku została zawarta przez niego w pełni świadomie, nikt też nie przymuszał go do jej zawarcia. Przy dokonywaniu czynności jego zdolność do rozumienia przedsiębranego działania nie była w żaden sposób zakłócona. W związku z tym całkowicie bezpodstawne są zarzuty ze strony pozwanych, że wspomniana umowa dotknięta jest wadą oświadczenia woli po stronie interwenienta. P. Ł. przychylił się do stanowiska powoda, iż nieważna jest umowa zniesienia współwłasności z dnia 18 stycznia 2011 roku, wskazując, że - w odróżnieniu od umowy z dnia 28 lutego 2011 roku - umowa zniesienia współwłasności z dnia 18 stycznia 2011 roku została przez niego zawarta w stanie wyłączającym swobodę powzięcia decyzji i wyrażenia woli. Interwenient przed jej zawarciem został wprowadzony w stan upojenia alkoholowego, w którym nie kontrolował swego zachowania i nie był świadomy zaistniałych zdarzeń.

W toku postępowania strony podtrzymały swoje stanowiska w sprawie.

Sąd ustalił, następujący stan faktyczny:

Spadkodawczyni L. Ł. zmarła w dniu 4 stycznia 2011 r.

W chwili śmierci L. Ł. była wdową, zamieszkiwała wraz z synem P. Ł. w miejscowości S. przy ul. (...).

P. Ł. jest alkoholikiem (cierpi na zespół zależności alkoholowej), co najmniej od 2001 roku nadużywa alkoholu, często będąc w ciągach alkoholowych. Powyższe zachowanie P. Ł. było powodem wyprowadzenia się żony B. Ł. wraz z córkami R. i K. oraz synem A. z domu w S., jak również przyczyną rozkładu pożycia w ww. małżeństwie, a w konsekwencji rozwiązania małżeństwa P. Ł. i B. Ł. przez rozwód z winy P. Ł. na mocy wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 21 marca 2007 r. (sygn. akt I C 3120/06). Na mocy powyższego orzeczenia, P. Ł. został także zobowiązany do uiszczania na rzecz małoletnich dzieci renty alimentacyjnej w kwocie po 500 zł miesięcznie.

P. Ł. nie wywiązywał się z obowiązku alimentacyjnego na rzecz swoich dzieci - stosunku do P. Ł. prowadzone było postępowanie egzekucyjne.

P. Ł. był kilka razy bezskutecznie leczony w Zakładzie (...) w C., gdzie był zawożony przez rodzinę, a jeden raz przez powoda. Okoliczność, że P. Ł. jest uzależniony od alkoholu była powszechnie znana dla osób z jego otoczenia.

U P. Ł. na skutek nadużywania alkoholu nastąpiła psychodegradacja oraz organiczne zmiany w obrębie centralnego układu nerwowego. Jest osobą lekkomyślną, skłoną do zachowań impulsywnych, nieprzemyślanych i o braku poczucia odpowiedzialności społecznej i poczucia odpowiedzialności za swoje czyny. Z powodu zespołu zależności alkoholowej występują u niego długotrwałe ciągi picia i okresy ciągłego upojenia alkoholowego. Podczas tych ciągów alkoholowych P. Ł. podejmował decyzje i czynności, których obecnie może nie pamiętać lub pamiętać błędnie. Mógł też w tym czasie podlegać naciskom i sugestiom i także tego nie pamięta. Z powodu braku poczucia odpowiedzialności motywacja do zapamiętywania czegokolwiek była u niego bardzo mocno osłabiona lub zniesiona. Ze względu na uzależnienie od alkoholu P. Ł. łakomy podejmuje decyzje i działania pod wpływem doraźnych, krótkotrwałych motywacji wynikających z konieczności zaspokojenia potrzeby nałogowej np. z powodu objawów głodu alkoholowego. Jest wówczas zdolny do działania „za wszelką cenę”, byle tylko jak najszybciej zaspokoić głód alkoholowy. Ze względu na uszkodzenie centralnego układu nerwowego i zaawansowany zespół zależności alkoholowej u P. Ł. mogą występować konfabulacje.

Dowód: częściowo zeznania powoda D. W. (min. 22:55 – 24:30 e-protokołu z dnia 10.11.2016r. w zw. z min.11:01-2 godz. 23 min. e-protokołu z dnia 19.05.2016r.), zeznania pozwanego Z. Ł. (min. 24:35-28:10 e- protokołu z dnia 10.11.2016r. w zw. z 2 godz. 26 min. – 3 godz. 57 min. e- protokołu z dnia 19.05.2016r. oraz w zw. z min. 05:15-16:20 e-protokołu z dnia 3.10.2014r.), zeznania pozwanej R. Ł. (min. 30:07 – 32:00 e-protokołu z dnia 10.11.2016r. w zw. z

min. 16:26-22:50 e-protokołu z dnia 3.10.2014r.), zeznania pozwanej K. Ł. (1) (min. 28:12 – 30:05 e-protokołu z dnia 10.11.2016r. w zw. z min. 22:55-37:00 e-protokołu z dnia 3.10.2014r.), w wyrok rozwodowy z 21.03.2007 r. (k. 54-54v akt Sądu Okręgowego w Poznaniu Wydział I Cywilny o sygn. I C 3120/06), dokumentacja medyczna (k. 230 - 234, 239 - 240v), pisemna opinia sądowo - psychiatryczna biegłego lekarza psychiatry A. R. z dnia 29.05.2015r. (k.272-286) , pisemna opinia sądowo – psychiatryczna biegłego lekarza psychiatry A. R. z dnia 22.01.2016r.(k.342-346) , opinia psychologa klinicznego B. D. z 28.11.2011 r. (k.401-403 akt VI Ds. 71/10 Prokuratury Okręgowej w Poznaniu – Teczka osobowa dot. P. T. I II).

L. Ł. na dzień 4.01.2011r., tj. dzień śmierci posiadała w Banku (...) S.A. z siedzibą w B.:

1. wspólny rachunek bankowy o nr (...), na którym stan zgromadzonych środków wynosił 1.821,37 zł po stronie MA; rachunek ten został zamknięty 18.03.2011r.,

2. wspólny rachunek bankowy o nr (...), na którym stan zgromadzonych środków wynosił 10.244 zł po stronie MA; rachunek ten został zamknięty 18.03.2011r.

Nadto była współwłaścicielką w łącznym udziale 11/24 części (1/3 części + 3/24 części) w prawie własności nieruchomości położonej w W., stanowiącej działkę gruntu nr (...), o obszarze 1.69.00 ha, położonej w W., gm. T., dla której Sąd Rejonowy Poznań – Stare Miasto w Poznaniu prowadzi księgę wieczystą (...).

W skład spadku po L. Ł. nie wchodziły ruchomości.

Dowód: pismo Banku (...) S.A. w B. z dnia 15.04.2016r. (k. 408), zeznania pozwanego Z. Ł. (min. 24:35-28:10 e-protokołu z dnia 10.11.2016r. w zw. z 2 godz. 26 min. – 3 godz. 57 min. e-protokołu z dnia 19.05.2016r. oraz w zw. z min. 05:15-16:20 e-protokołu z dnia 3.10.2014r.), akt notarialny z dnia 26.08.2005r. nr Rep. A 2830/2005 (k. 2-6 akt KW (...)), częściowo spis inwentarza po L. Ł. (k.39-40 akt).

W dniu 26 sierpnia 2005r. (Rep. A 2830/2005), przed asesorem notarialnym M. B. (1), L. Ł., K. Ł. (2), K. Ł. (3) i P. Ł. zawarli umowę o zniesienie współwłasności nieruchomości i dział spadku po W. Ł., zgodnie z którą:

- L. Ł., K. Ł. (3) i P. Ł. nabyli na współwłasność po 1/3 części każdy z nich, niezabudowaną działkę oznaczoną nr (...) o obszarze 2 ha 79 a 00 m² z nieruchomości, dla której prowadzona jest księga wieczysta KW nr (...), a położoną w W., gm. T.,

- K. Ł. (2) nabyła na wyłączną własność niezabudowane działki oznaczone numerami (...) o łącznym obszarze 2 ha 2a 00 m² z nieruchomości, dla której prowadzona jest księga wieczysta KW nr (...) oraz zabudowaną nieruchomość zapisaną w KW nr (...) o obszarze 55 a 0 m² .

L. Ł., K. Ł. (3) i P. Ł. nabyli niezabudowaną działkę oznaczoną nr (...) na współwłasność po 1/3 części każdy z nich, a zatem nie dokonali oni działu spadku po S. Ł.. Ww. zniesienie współwłasności oraz dział spadku nastąpił za dopłatą przez K. Ł. (2) na rzecz pozostałych współwłaścicieli i spadkobierców.

Dla działki o nr (...) została założona nowa księga wieczysta KW nr (...).

W 2006r. działka o nr (...) została podzielona geodezyjnie na działki nr (...) o pow. 1.10.00 ha oraz działkę (...) o powierzchni 2.79.00 ha, zaś w 2009 r. działka nr (...) została podzielona na działki o nr (...) o powierzchni 30 a 16 m² oraz 140/8 o powierzchni 1.38.38 ha (ubytek 46 m²).

Dowód: akt notarialny z dnia 26.08.2005r. nr Rep. A 2830/2005 (k. 2-6 akt KW nr PO1P /00216304/2), wyciągi z wykazu zmian gruntowych (k. 23, k.92 akt KW PO1P /00216304/2).

W dniu 26 września 2007 r. przed notariuszem W. Z. (Rep. A nr 9453/2007), P. Ł. zawarł z małżonkami J. S. (1) i M. S. (1), umowę sprzedaży (w wykonaniu warunkowej umowy sprzedaży z dnia 12 września 2007 r. Rep. A nr 8978/2007) udziału w wysokości 1/3 części w prawie własności nieruchomości położonej w W. oznaczonej działką nr (...), dla której Sąd Rejonowy w Poznaniu prowadzi księgę wieczystą (...).

Dowód : dokumenty w aktach księgi wieczystej nr (...): akt notarialny Rep. A nr 9453/2007 (k.32- 34), akt notarialny Rep. A nr 8978/2007 (k. 35-37) .

Postanowieniem z dnia 16 kwietnia 2009 r. Sąd Rejonowy w Szamotułach w sprawie o sygn. akt I Ns 328/09 stwierdził, że spadek po zmarłym w dniu 20 listopada 2008 r. K. Ł. (3), nabyli jego matka L. Ł. w 3/8 części i jego brat P. Ł. w 5/8 części.

Dowód : postanowienie z 16.04.2009 r. (k. 47 akt księgi wieczystej nr (...)).

W dniu 16 lutego 2010 r. przed notariuszem M. M. (1) (Rep. A nr 636/2010) P. Ł. zawarł z R. C. i R. S. (1) przedwstępną umowę sprzedaży: udziału w wysokości 1/8 części na rzecz R. C. i udziału w wysokości 1/8 części na rzecz R. S. (1), w prawie własności nieruchomości położonej w miejscowości K., gmina R., stanowiącej działki nr (...) o łącznej powierzchni 12.39 ha, dla której Sąd Rejonowy w Szamotułach prowadzi księgę wieczystą (...). Umowa sprzedaży miała być zawarta do dnia 30.12.2010 r.

W dniu 8 lipca 2010 r. przed notariuszem W. C. (Rep. A nr 14657/2010) P. Ł. zawarł z P. B. (1) i J. W. (1) (bratem powoda) umowę przedwstępną sprzedaży udziałów: w wysokości 3/32 części na rzecz P. B. (1) i udziału w wysokości 3/32 części na rzecz J. W. (1), w prawie własności nieruchomości położonej w miejscowości K., gmina R., stanowiącej działki nr (...) o łącznej powierzchni 12.39 ha, dla której Sąd Rejonowy w Szamotułach prowadzi księgę wieczystą (...). W treści ww. aktu notarialnego w § 9 zawarte zostało jednocześnie pełnomocnictwo dla P. B. (1) i J. W. (1) do zawarcia w imieniu P. Ł. przyrzeczonej umowy sprzedaży ww. udziałów.

Powyższa nieruchomość stanowiła wcześniej współwłasność małżeńską majątkową P. Ł. i B. Ł..

W dniu 30 lipca 2010 r. powód D. W. zawarł z P. Ł. w kancelarii notarialnej W. C. (Rep. A nr 16082/2010), umowę przedwstępną sprzedaży udziału w wysokości 5/24 części w prawie własności nieruchomości stanowiącej działkę gruntu nr (...) o obszarze 1.69.00 ha, położonej w W., gm. T., dla której Sąd Rejonowy Poznań – Stare Miasto w Poznaniu prowadzi księgę wieczystą (...) za cenę 300.000 zł – w terminie do dnia 28 września 2010 r. (Rep. A nr 16082/2010). Z treści umowy wynikało, że cała cena sprzedaży została już zapłacona. Ponadto w § 9 ustęp 1 ww. umowy zawarte zostało oświadczenie, że P. Ł. udziela D. W. nieodwołalnego i niegasnącego pełnomocnictwa do: zawarcia umowy przyrzeczonej udziału 5/24 części w prawie własności nieruchomości stanowiącej działkę gruntu nr (...), przy czym pełnomocnik mógł być drugą stroną zawieranych umów, do składania i przyjmowania oświadczeń przed władzami rządowymi, samorządowymi, urzędami i sądami, oraz osobami prawnymi, fizycznymi i osobami nieposiadającymi osobowości prawnej, organami administracji celnej i skarbowej, jakie okażą się konieczne w celu wykonania niniejszego pełnomocnictwa, w tym na składanie oświadczeń o poddaniu się egzekucji w zakresie zawieranych umów. Nadto § 9 ustęp 2 ww. umowy zawarte zostało m.in. oświadczenie, że P. Ł. udziela D. W. pełnomocnictwa do załatwiania wszelkich formalności związanych z uzyskaniem zaświadczenia o rozliczeniu się w całości z podatku od nabycia spadku po K. Ł. (3). Jednocześnie w § 10 ww. umowy strony oświadczyły, że w przypadku skorzystania z prawa pierwokupu przez J. S. (1) i M. S. (1), wykonanie prawa pierwokupu może nastąpić po zapłacie całej ceny sprzedaży w kwocie 300.000 zł na wskazany rachunek bankowy należący do A. W. (syna D. W.).

Dowód : dokumenty w aktach księgi wieczystej nr (...): akt notarialny (Rep. A nr 16082/2010 (k. 53-56); protokół przesłuchania świadka P. Ł. (k. 9-14 akt VI Ds. 71/10 Prokuratury Okręgowej w Poznaniu – Teczka osobowa dot. P. T. I; k. 270, 334-336v akt VI Ds.71/10 Prokuratury Okręgowej w Poznaniu – Teczka osobowa dot. P. T. II), częściowo zeznania powoda D. W. (min. 22:55 – 24:30 e-protokołu z dnia 10.11.2016r. w zw. z min.11:01-2 godz. 23 min. e-protokołu z dnia 19.05.2016r.).

Po zawiadomieniu o zawarciu wskazanej wyżej umowy, J. M. S. (1) w dniu 25 sierpnia 2010 r. przed notariuszem W. Z. (Rep. A nr 9050/2010), oświadczyli, że korzystają z prawa pierwokupu (przysługującego im na podstawie umowy z dnia 30 grudnia 2006 r. Rep. A nr 19640/2006) udziału 5/24 części ww. nieruchomości przysługującego P. Ł. i przekazali pieniądze w kwocie 300.000 zł na konto A. W..

W związku z powyższym J. M. S. (1) stali się właścicielami na prawach wspólności ustawowej małżeńskiej udziału w wysokości 5/24 części w prawie własności nieruchomości oraz posiadali nabyty na podstawie umowy z dnia 26 września 2007 r. udział w wysokości 1/3 części ww. nieruchomości (łącznie udział 13/24 części).

Dowód: dokumenty w aktach księgi wieczystej nr (...): akt notarialny Rep. A nr 9050/2010 (k.61-64); zawiadomienie o wpisie (k.70-71v,76-76v) .

W dniu 24 września 2010 r. przed notariuszem W. C. (Rep. A nr 20.030/2010) P. B. (1) i J. W. (1) działając w imieniu i na rzecz P. Ł. na podstawie ww. pełnomocnictwa, zawarli umowę sprzedaży, na mocy której P. B. (1) nabył udział w wysokości 3/32 części i J. W. (1) nabył udział w wysokości 3/32 części w prawie własności zabudowanej nieruchomości stanowiącej działki gruntu nr (...) o łącznej powierzchni 12.39 ha, dla której Sąd Rejonowy w Szamotułach prowadzi księgę wieczystą (...), za cenę 140.000 zł, pod warunkiem, że Agencja Nieruchomości Rolnych nie skorzysta z przysługującego jej prawa pierwokupu. W treści aktu notarialnego wskazane zostało, że powyższa kwota została zapłacona już P. Ł..

W dniu 5 października 2010 r. przed notariuszem M. S. (2) (Rep. A nr 11.742/2010) P. Ł. zawarł z T. J., A. S., M. M. (2) warunkową umowę sprzedaży udziałów w wysokości 3/32 na rzecz T. J., w wysokości 3/32 na rzecz M. M. (2) i w wysokości 4/32 na rzecz A. S., części w prawie własności nieruchomości położonej w miejscowości K., gmina R., stanowiącej działki nr (...) o łącznej powierzchni 12.39 ha, dla której Sąd Rejonowy w Szamotułach prowadzi księgę wieczystą (...), pod warunkiem, że Agencja Nieruchomości Rolnych nie skorzysta z przysługującego jej prawa pierwokupu.

W dniu 6 października 2010 r. przed notariuszem W. C. (Rep. A nr 20.731/2010) P. B. (1) i J. W. (1) działając w imieniu i na rzecz P. Ł. na podstawie pełnomocnictwa zawartego w § 9 aktu notarialnego z 8 lipca 2010 r. oraz w imieniu własnym, zawarli umowę o przeniesieniu na rzecz P. B. (1) udziału w wysokości 3/32 i na rzecz J. W. (1) udziału w wysokości 3/32 części w prawie własności zabudowanej nieruchomości stanowiącej działki gruntu nr (...) o łącznej powierzchni 12.39 ha, dla której Sąd Rejonowy w Szamotułach prowadzi księgę wieczystą (...).

D. W., postanowił przejąć udziału wynoszący 11/24 części w prawie własności nieruchomości, stanowiącej działkę gruntu nr (...) o obszarze 1.69.00 ha, położonej w W., gm. T., dla której Sąd Rejonowy Poznań, a należący do matki P. Ł. – L. Ł.. Powód wiedział również, że P. Ł. będzie jedynym ustawowym spadkobiercą po swojej matce.

D. W. wiedział, że P. Ł. jest osobą uzależnioną od alkoholu, podatnym na sugestie i manipulację. W okresie przed zawarciem aktów notarialnych, osoby z otoczenia D. W. na polecenie D. W., podawały P. Ł. alkohol, aby nakłonić go do zawarcia umowy. Z kolei już po podpisaniu aktów notarialnych P. Ł. podawano alkohol, żeby zapomniał o czynności jaką dokonał. Jednocześnie, aby mieć kontrolę nad P. Ł., powód umieścił w domu w S. przy ul. (...) A. C. i jego konkubinę W. G..

Wszystkie poniższe czynności notarialne z udziałem P. Ł. i D. W. były zainicjowane przez D. W., który wykorzystał fakt uzależnienia od alkoholu P. Ł. w celu nakłonienia go do zawarcia umów. P. Ł. podpisywał przygotowane przez Kancelarię Notarialną W. C. akty notarialnego bez zaznajomienia się i zrozumienia ich treści.

Dowód: uzasadnienie aktu oskarżenia w sprawie III K 273/12 ; protokół przesłuchania świadka P. Ł. (k. 9-14 akt VI Ds. 71/10 Prokuratury Okręgowej w Poznaniu – Teczka osobowa dot. P. T. I; k.270, 334-336v akt VI Ds. 71/10 Prokuratury Okręgowej w Poznaniu – Teczka osobowa dot. P. T. II); z akt VI Ds. 71/10 Prokuratury Okręgowej w Poznaniu – Teczka osobowa dot. P. T. II : protokoły zeznań świadków : I. S. (k.351-353), W. G. (k. 354-355), A. C. (k.356-358), R. C. (k.362-363), M. P. (1) (k.367-370), P. B. (2) ka (k.376-379), R. S. (2) k a (k.393-397); z akt VI Ds. 71/10 Prokuratury

Okręgowej w Poznaniu – Teczka osobowa dot. P. Ł. Tom III: wydruk zupełny z treści księgi wieczystej (...) na dzień 03.04.2012 r. (k. 408-425) : akt notarialny Rep. A nr 20.030/2010 (k. 443-448); akt notarialny Rep. A nr 11.742 (k.432-442); protokoły zeznań świadków : T. H. (k.426-428), A. S. (k.429-431); akt notarialny Rep. A nr 20.731/2010 (k.449-453); akt notarialny Rep. A nr 636/2010 (k.502-510) , częściowo zeznania powoda D. W. (min. 22:55 – 24:30 e-protokołu z dnia 10.11.2016r. w zw. z min.11:01-2 godz. 23 min. e-protokołu z dnia 19.05.2016r.), zeznania pozwanego Z. Ł. (min. 24:35-28:10 e-protokołu z dnia 10.11.2016r. w zw. z 2 godz. 26 min. – 3 godz. 57 min. e- protokołu z dnia 19.05.2016r. oraz w zw. z min. 05:15-16:20 e-protokołu z dnia 3.10.2014r.).

W dniu 22 grudnia 2010 r. spadkodawczyni sporządziła testament notarialny, w którym do całości spadku powołała swoje wnuczki – córki P. K. Ł. i R. Ł. oraz Z. Ł. (brata męża). L. Ł. nie chciała, aby majątek przejął jej syn, albowiem wiedziała, że on wszystko sprzeda a pieniądze wyda na alkohol.

Powyższy testament spadkodawczyni sporządziła podczas obecności w domu w S., do którego przyjechał notariusz K. J. prowadzący Kancelarię Notarialną w S.. W czasie obecności notariusza w domu był P. Ł., który wiedział, że notariusz przyjechał do matki w celu sporządzenia testamentu, nie znał jednak treści testamentu. P. Ł. na czas sporządzania czynności notarialnej, został wyproszony z pomieszczenia.

Dowód: testament z 22.12.2010 r. (k. 5-7 akt I Ns 360/11 Sądu Rejonowego w Szamotułach); protokół zeznań notariusza K. J. (k.297-298 akt I Ns 897/12) ; protokół przesłuchania świadka P. Ł. (k. 9-14 akt VI Ds. 71/10 Prokuratury Okręgowej w Poznaniu – Teczka osobowa dot. P. T. I; k.270, 334-336v akt VI Ds. 71/10 Prokuratury Okręgowej w Poznaniu – Teczka osobowa dot. P. T. II), zeznania pozwanego Z. Ł. (min. 24:35-28:10 e-protokołu z dnia 10.11.2016r. w zw. z 2 godz. 26 min. – 3 godz. 57 min. e-protokołu z dnia 19.05.2016r. oraz w zw. z min. 05:15-16:20 e-protokołu z dnia 3.10.2014r.), zeznania pozwanej R. Ł. (min. 30:07 – 32:00 e-protokołu z dnia 10.11.2016r. w zw. z min. 16:26-22:50 e-protokołu z dnia 3.10.2014r.), zeznania pozwanej K. Ł. (1) (min. 28:12 – 30:05 e-protokołu z dnia 10.11.2016r. w zw. z min. 22:55-37:00 e- protokołu z dnia 3.10.2014r.).

W okresie od 25 października 2010 r. do 8 listopada 2010 r. L. Ł. przebywała w Szpitalu Wojewódzkim w P. przy ul. (...), z powodu schorzeń kardiologicznych i cukrzycy. Następnie L. Ł. przebywała w szpitalu w dniach od 1 grudnia 2010 r. do 9 grudnia 2010 r. oraz od 31 grudnia 2010 r. do dnia swojej śmierci, w dniu 4 stycznia 2011 r.

W czasie pobytu w szpitalu do L. Ł. przychodził M. S. (1), który chciał namówić L. Ł. na sprzedać pozostałej części działki w W.. L. Ł. oświadczyła, że nic nie sprzeda. Wnuczce K. Ł. (1) w szpitalu (...) mówiła, że nie musi się martwić, że nic nikomu nie podpisywała, że mają z siostrą zabezpieczoną przyszłość.

Do szpitala przychodził także powód razem z P. Ł.. Powód interesował się stanem zdrowia L. Ł. z uwagi na zamiar nabycia działki w W..

Dowód: dokumentacja medyczna, karta informacyjna leczenia szpitalnego (k.83-115, 252-252v akt I Ns 897/12); zeznania pozwanego Z. Ł. (min. 24:35-28:10 e-protokołu z dnia 10.11.2016r. w zw. z 2 godz. 26 min. – 3 godz. 57 min. e-protokołu z dnia 19.05.2016r. oraz w zw. z min. 05:15-16:20 e-protokołu z dnia 3.10.2014r.), zeznania pozwanej R. Ł. (min. 30:07 – 32:00 e-protokołu z dnia 10.11.2016r. w zw. z min. 16:26-22:50 e-protokołu z dnia 3.10.2014r.), zeznania pozwanej K. Ł. (1) (min. 28:12 – 30:05 e-protokołu z dnia 10.11.2016r. w zw. z min. 22:55-37:00 e-protokołu z dnia 3.10.2014r.).

Od dnia 27 grudnia 2010 r. L. Ł. zamieszkiwała w Pensjonacie (...) w P..

Dowód: umowa z 27.12.2010 r. (k.247-250 akt I Ns 897/12);

Po śmierci L. Ł. w dniu 4 stycznia 2011 r., następnego dnia, tj. w dniu 5 stycznia 2011 r. P. Ł. został zawieszony przez powoda D. W., do notariusza W. C., który sporządził akt poświadczenia dziedziczenia po L. Ł. zmarłej dnia 4 stycznia 2011 r. (Rep. A nr 233/2011 zarejestrowany w rejestrze aktów poświadczenia dziedziczenia prowadzonym przez Krajową Radę Notarialną w dniu 5 stycznia 2011 r. o godzinie 14:37 pod numerem 72683/2011).

Dowód z akt księgi wieczystej nr (...): akt poświadczenia dziedziczenia (k.89-91) protokół przesłuchania świadka P. Ł. (k. 9-14 akt VI Ds. 71/10 Prokuratury Okręgowej w Poznaniu – Teczka osobowa dot. P. T. I; k.270, 334-336v akt VI Ds. 71/10 Prokuratury Okręgowej w Poznaniu – Teczka osobowa dot. P. T. II); zeznania powoda D. W. (min. 22:55 – 24:30 e-protokołu z dnia 10.11.2016r. w zw. z min.11:01-2 godz. 23 min. e-protokołu z dnia 19.05.2016r.).

W dniu 11 stycznia 2011 r. przed notariuszem K. J. pozwani złożyli oświadczenia o przyjęciu spadku po zmarłej L. Ł. z dobrodziejstwem inwentarza.

Okoliczności niesporne, oświadczenia o przyjęciu spadku (akta I Ns 42/11, I Ns 40/11, I Ns 366/11) .

W dniu 12 stycznia 2011 r. przed notariuszem W. C. (Rep. A nr 514/2011), P. Ł. zawarł z R. S. (1) umowę przedwstępną sprzedaży w całości praw do spadku po swojej matce L. Ł. za cenę 400.000 zł, pod warunkiem uzyskania i przedłożenia do aktu notarialnego przyrzeczonej umowy sprzedaży spadku zaświadczenia naczelnika właściwego urzędu skarbowego, z którego będzie wynikało, że P. Ł. rozliczył się z podatku od nabycia spadku po L. Ł., w terminie do dnia 26 stycznia 2011 r. Jednocześnie ww. akcie wskazano, że cena sprzedaży w kwocie 400.000 zł została już zapłacona na rzecz P. Ł.. Nadto w § 8 ww. umowy zawarto oświadczenie, że P. Ł. udziale R. S. (1) nieodwołalnego i niegasnącego z chwilą śmierci pełnomocnictwa m.in. do zawarcia w jego imieniu przyrzeczonej umowy sprzedaży spadku po L. Ł., do odbioru z Urzędu Skarbowego zaświadczenia, z którego będzie wynikało, że P. Ł. rozliczył się z podatku od nabycia spadku po L. Ł..

Dowód: akt notarialny Rep. A nr 514/2011 (kopia z akt VI Ds. 71/10 Prokuratury Okręgowej w Poznaniu – Teczka osobowa dot. P. T. II - k.267-269); protokół przesłuchania świadka P. Ł. (k. 9-14 akt VI Ds. 71/10 Prokuratury Okręgowej w Poznaniu – Teczka osobowa dot. P. T. I; k.270, 334-336v akt VI Ds. 71/10 Prokuratury Okręgowej w Poznaniu – Teczka osobowa dot. P. T. II); z akt VI Ds. 71/10 Prokuratury Okręgowej w Poznaniu – Teczka osobowa dot. P. T. II : protokoły zeznań świadków : R. C. (k.362-363), P. B. (1) a (k.376-379), R. S. (1) (k.393-397);

W dniu 14 stycznia 2011 r. P. Ł. przywieziony do Urzędu Skarbowego P. w P. przez małżonków S., złożył osobiście wniosek o wydanie zaświadczenia o uregulowaniu podatku od spadku po L. Ł..

Wcześniej tego samego dnia, D. W. podając się za P. Ł. i podrabiając jego podpis, złożył wniosek o wydanie zaświadczenia o uregulowaniu podatku od spadku po L. Ł..

W związku z powyższym Naczelnik Urzędu Skarbowego P. wszczął postępowanie wyjaśniającego, w trakcie którego w dniu 17 stycznia 2011 r. przesłuchano osobiście P. Ł., który wskazał, że nie udzielał pełnomocnictwa innej osobie do odbioru ww. zaświadczenia. P. Ł. wydano wówczas do rąk własnych wskazane zaświadczenie.

W dniu 18 stycznia 2011 r. R. S. (1) złożył wniosek o wydanie zaświadczenia o uregulowaniu podatku od spadku po L. Ł.. Zaświadczenie zostało wydane R. S. (1) na podstawie pełnomocnictwa wynikającego z umowy z 12 stycznia 2011 r.

Dowód z dokumentów w aktach sprawy akt VI Ds. 71/10 Prokuratury Okręgowej w Poznaniu – Teczka osobowa dot. P. T. II: notatka służbowa Urzędu Skarbowego P. (k.257); protokół przesłuchania strony przez Naczelnika Urzędu Skarbowego P. (k.270); zaświadczenie Naczelnika Urzędu Skarbowego P. (k. 258,271); pismo P. Ł. (k.259); zgłoszenie o nabyciu spadku (k.261-265); wniosek R. rda S. k a z 18.01.2011 r. (k.272); protokół przesłuchania świadków: P. Ł. (k. 334-336v), M. B. (2) (k.373-375), I. N. (k.381-384), J. S. (2) (k. 386-389).

W dniu 18 stycznia 2011 r. przed notariuszem W. Z. (Rep. A nr 495/2011), P. Ł. zawarł z J. S. (1) i M. S. (1) umowę zniesienia współwłasności nieruchomości położonej w W. stanowiącej działkę gruntu nr (...), o obszarze 1.69.00 ha, położonej w W., gm. T., dla której Sąd Rejonowy Poznań – Stare Miasto w Poznaniu prowadzi księgę wieczystą (...), co do której w chwili śmierci L. Ł. przysługiwał udział w łącznej wysokości 1/3 części oraz w 3/24 części. W związku z aktem poświadczenia dziedziczenia z dnia 5 stycznia 2011 r., ustalono, że P. Ł. przysługuje udział w wysokości 11/24 części ww. nieruchomości. Na mocy ww. umowy, J. S. (1) i M. S. (1) nabyli na wyłączność do swojego małżeńskiego majątku wspólnego całe prawo własności przedmiotowej nieruchomości. W powyższym akcie notarialnym wskazane

zostało, że wartość udziału w prawie własności przysługującego dotychczas P. Ł. stanowi kwotę 500.000 zł, którą małżonkowie S. przekazali gotówką do rąk P. Ł..

Od dnia 16 stycznia 2011 r. P. Ł. przebywał u małżonków S. w ich domu w P., gdzie przez dwa dni spożywał alkohol.

P. Ł. znajdował się w ciągu alkoholowym i rozpoczynającym się zespole abstynencyjnym powikłanym padaczką alkoholową w dniu podpisania umowy notarialnej. W chwili podpisywania umowy notarialnej Rep. A nr 495/2011 P. Ł. znajdował się w stanie wyłączającym świadome i swobodne podjęcie decyzji oraz wyrażenie woli.

W dniu 19 stycznia 2011r. P. Ł. złożył J. S. (1) i M. S. (1) oświadczenie o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia woli złożonego w dniu 18 stycznia 2011r. przed notariuszem W. Z., w którym dokonał z ww. osobami zniesienia współwłasności nieruchomości stanowiącej działkę (...) ha o obszarze 1.69.00 ha. Wskazał, że ww. oświadczenie złożył pod wpływem bezprawnej i realnej groźby ze strony J. M. S. (1) oraz że osoby te bezprawnie pozbawiły go wolności i przetrzymywały w dzień złożenia przedmiotowego oświadczenia woli oraz dzień przed jego złożeniem, grożąc mu, iż w przypadku niezłożenia przez niego przedmiotowego oświadczenia woli pozbawią go życia. W czasie przetrzymywania P. Ł., J. M. S. (1) poili go alkoholem, co spowodowało, że w dniu 18 stycznia 2011r. o godz. 9.05 P. Ł. był pod wpływem alkoholu, co jest równoznaczne z faktem, iż był pozbawiony możliwości swobodnego podjęcia decyzji i wyrażenia woli. P. Ł. powołał się przy tym na przepis art. 82 kc. W piśmie tym P. Ł. wskazał również, że w dniu 18 stycznia 2011r. nie otrzymał od ww. małżonków wynagrodzenia wskazanego w § 4 umowy zniesienia współwłasności, ponadto nie miał wiedzy dotyczącej treści zawartej umowy.

Od lutego 2011r. D. W. podejmował czynności, które miały zablokować ujawnienie w KW (...) praw małżonków S. do nieruchomości, a nabytych na podstawie umowy z 27.01.2011r., wskazując, że w dniu 27 stycznia 2011r. P. Ł. działał pod wpływem groźby, jak i był w stanie wyłączającym świadomość.

W dniu 17 marca 2011r. P. Ł. złożył do akt ww. księgi wieczystej pismo, w którym upoważnił D. W., zamieszkałego ul. (...), (...)-(...) P. do doręczania mu korespondencji w sprawie.

W dniu 21 marca 2011r. D. W. złożył do akt ww. księgi wieczystej pismo informujące o niezgodności treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. Pismo zostało podpisane przez r. pr. T. K.. Do pisma dołączono jednak pełnomocnictwo dla radcy prawnego podpisane przez P. Ł..

Zarządzeniem z dnia 31 marca 2011r. P. Ł. został wezwany do usunięcia braków skargi na orzeczenie referendarza poprzez uiszczenie opłaty sądowej w kwocie 100 zł. W dniu 11 kwietnia 2011r. wpłynęło pismo ze znakami sądowymi opłaty w kwocie 100 zł podpisane (...). Podpis ten został złożony jednak nie przez P. Ł., ale D. W..

Dowód : dokumenty w a kt ach ksi ę gi wieczystej (...) : akt notarialny (k. 85-88); wyci ąg z wykazu zmian gruntowych (k.92-92v); dokumentacja medyczna (k.186-189, 190-192 akt księgi wieczystej nr (...) oraz k. 230-234,239-240v akt sprawy); pisemna opinia sądowo-psychiatryczna biegłego lekarza psychiatry A. R. z dnia 22.01.2016 r. (k. 342-346) , pismo pełn . P. Ł. z dnia 21 stycznia 2011r. oraz oświadczenia P. Ł. z dnia 19.01.2011r. z dowodem nadania (k. 93-96 akt KW PO1P/ 00216304/2), pisma D. W. z dnia 4.02.2011r., 13.02.2011r. z załącznikami, 21.03.2011r. z załącznikami (k. 99-104, k. 113-122, k. 177-180), pismo P. Ł. z dnia 17.0.2011r. z załącznikami (k. 159 – 170 akt KW PO1P/00216304/2), oświadczenia z 18.01.2011r. T. S., J. K., M. B. (3) (k. 193-197 akt ww. KW), częściowo zeznania powoda D. W. (min. 22:55 – 24:30 e-protokołu z dnia 10.11.2016r. w zw. z min.11:01-2 godz. 23 min. e-protokołu z dnia 19.05.2016r.), zeznania pozwanego Z. Ł. (min. 24:35-28:10 e-protokołu z dnia 10.11.2016r. w zw. z 2 godz. 26 min. – 3 godz. 57 min. e- protokołu z dnia 9.05.2016r. oraz w zw. z min. 05:15-16:20 e-protokołu z dnia 3.10.2014r.).

W dniu 27 stycznia 2011 r. przed notariuszem W. C. (Rep. A nr 1619/2011) P. Ł. zawarł z D. W. umowę sprzedaży wierzytelności polegającej na: roszczeniu o powrotne przeniesienie udziału w wysokości 11/24 części we współwłasności nieruchomości stanowiącej działkę gruntu nr (...); dochodzeniu należności wynikających z tytułu spłaty wynikającej ze zniesienia współwłasności umowy z dnia 18 stycznia 2011 r. bądź w to miejsce uzyskania prawa, w tym odszkodowania, wynagrodzenia i należności oraz praw ekwiwalentnych związanych z powyższym roszczeniem

o przeniesienie udziału w wysokości 11/24 części w prawie własności przedmiotowej nieruchomości. Jednocześnie w powyższym akcie notarialnym wskazano, że cena sprzedaży wynosi 200.000 zł, z czego kwota 40.000 zł została już zapłacona, a reszta ceny w kwocie 160.000 zł miała zostać zapłacona do dnia 31.12.2011 r.

Dowód : dokumenty w aktach księgi wieczystej (...): akt notarialny (k.100-103); zawiadomienie o wpisie (k.111-112v) .

W dniu 28 lutego 2011 r. przed notariuszem W. C. (Rep. A nr 3566/2011) P. Ł. zawarł z D. W. umowę sprzedaży wierzytelności przysługującej P. Ł. z tytułu roszczenia o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku po zmarłej w dniu 4 stycznia 2011r. L. Ł., pod warunkiem wydania przez sąd prawomocnego postanowienia spadkowego po L. Ł., z którego będzie wynikało, że P. Ł. nie został powołany do dziedziczenia po L. Ł. ani nie został wydziedziczony. W powyższym akcie notarialnym zostało wskazane, że cena sprzedaży wierzytelności stanowi kwotę 80.000 zł, z czego kwota 40.000 zł została zapłacona w dniu 26 stycznia 2011 r. na rachunek bankowy P. Ł., a pozostała reszta ceny w kwocie 40.000 zł zostanie zapłacona do dnia 1 marca 2013 r.

Dzień wcześniej P. Ł. spożywał alkohol. Po podpisaniu aktu notarialnego D. W. dał P. Ł. ćwiartkę wódki.

Dowód: poświadczona za zgodność z oryginałem kopia aktu notarialnego (k.16-21); dokumentacja medyczna (k.186-189, 190-192 akt księgi wieczystej nr (...) oraz k.230-234,239-240v); pisemna opinia sądowo-psychiatryczna biegłego lekarza psychiatrii A. R. z dnia 29.05.2015 r. (k.272-286) ; opinia psychologa - klinicznego B. D. z 28.11.2011 r. (k.401-403 akt VI Ds. 71/10 Prokuratury Okręgowej w Poznaniu – Teczka osobowa dot. P. T. I II) częściowo zeznania powoda D. W. (min. 22:55 – 24:30 e-protokołu z dnia 10.11.2016r. w zw. z min.11:01-2 godz. 23 min. e-protokołu z dnia 19.05.2016r.), zeznania pozwanego Z. Ł. (min. 24:35-28:10 e-protokołu z dnia 10.11.2016r. w zw. z 2 godz. 26 min. – 3 godz. 57 min. e-protokołu z dnia 19.05.2016r. oraz w zw. z min. 05:15-16:20 e-protokołu z dnia 3.10.2014r.), zeznania pozwanej R. Ł. (min. 30:07 – 32:00 e- protokołu z dnia 10.11.2016r. w zw. z min. 16:26-22:50 e-protokołu z dnia 3.10.2014r.), zeznania pozwanej K. Ł. (1) (min. 28:12 – 30:05 e-protokołu z dnia 10.11.2016r. w zw. z min. 22:55-37:00 e-protokołu z dnia 3.10.2014r.).

W dniu 28 lutego 2011 r. w chwili podpisywania umowy notarialnej P. Ł. nie znajdował się w stanie wyłączającym świadome i swobodne podjęcie decyzji oraz wyrażenie woli. Nie stwierdzono u P. Ł. żadnej choroby psychicznej ani upośledzenia umysłowego. Stwierdzono natomiast zespół zależności alkoholowej. Zawierając powyższą umowę P. Ł. znajdował się w ciągu alkoholowym. P. Ł. nie uważa się za osobę uzależnioną od alkoholu, nie utrzymuje abstynencji, jest w tym zakresie niekrytyczny. Fakt, że P. Ł. znajdował się w ciągu alkoholowym w dniu podpisania umowy notarialnej z 28 lutego 2011 r. wpłynął na ograniczenie jego zdolności do świadomego podjęcia decyzji. P. Ł. nie zdaje sobie sprawy, że zawarł ww. umowę pozwalającą powodowi dochodzić zachowku po zmarłej matce.

Dowód: dokumentacja medyczna (k.186-189, 190-192 akt księgi wieczystej nr (...) oraz k.230-234,239-240v); pisemna opinia sądowo-psychiatryczna biegłego lekarza psychiatrii A. R. z dnia 29.05.2015 r. (k. 272-286) oraz jego ustne wyjaśnienia do opinii złożone na rozprawie dnia 10.11.2016r. (min. 1:56 – min. 17 e- protokołu z dnia 10.11.2016r.); opinia psychologa klicznego B. D. z 28.11.2011 r. (k.401-403 akt VI Ds. 71/10 Prokuratury Okręgowej w Poznaniu – Teczka osobowa dot. P. T. I II), zeznania pozwanego Z. Ł. (min. 24:35-28:10 e-protokołu z dnia 10.11.2016r. w zw. z 2 godz. 26 min. – 3 godz. 57 min. e-protokołu z dnia 19.05.2016r. oraz w zw. z min. 05:15-16:20 e-protokołu z dnia 3.10.2014r.), zeznania pozwanej R. Ł. (min. 30:07 – 32:00 e-protokołu z dnia 10.11.2016r. w zw. z min. 16:26-22:50 e-protokołu z dnia 3.10.2014r.), zeznania pozwanej K. Ł. (1) (min. 28:12 – 30:05 e-protokołu z dnia 10.11.2016r. w zw. z min. 22:55-37:00 e-protokołu z dnia 3.10.2014r.).

W dniu 25 marca 2011 r. przed notariuszem K. P. (Rep. A nr 1040/2011), J. S. (1) i M. S. (1), będąc tabularnymi właścicielami nieruchomości, zawarli ze spółką (...) Spółką Jawną w W. reprezentowaną przez W. R., umowę sprzedaży nieruchomości położonej w W. stanowiącej działki nr (...) (przed podziałem działkę nr (...)), dla której Sąd Rejonowy Poznań – Stare Miasto w P. prowadzi księgę wieczystą nr (...), za cenę 950.000,00 zł. Na mocy ww. umowy Spółka (...) nabyła własność ww. nieruchomości położonej w W. stanowiącej ówczesnie działkę nr (...).

Dowód : dokumenty w aktach księgi wieczystej (...): akt notarialny (k.207-209); zawiadomienie o wpisie (k. 211-212); wypis z rejestru gruntów (k. 215-216) .

W dniu 19 maja 2011 r. przed notariuszem K. M. (Rep. A nr 4590/2011) pomiędzy P. Ł. a D. W. została zawarta zmiana umowy z dnia 28 lutego 2011 r. co do wykreślenia z § 3 ww. umowy słowa: „ani nie został wydziedziczony”.

Dowód: poświadczona za zgodność z oryginałem kopia aktu notarialnego (k.22-25); z akt VI Ds. 71/10 Prokuratury Okręgowej w Poznaniu – Teczka osobowa dot. P. Ł. Tom III : akt notarialny Rep. A nr 4590/2011 (k.471-475).

Postanowieniem z dnia 22 maja 2013 r. Sąd Rejonowy w Szamotułach w sprawie o sygn. akt I Ns 897/12 zmienił ww. akt poświadczenia dziedziczenia z dnia 5 stycznia 2011 r. w ten sposób, że stwierdził, że spadek po L. Ł. zmarłej dnia 4 stycznia 2011 r. w P., ostatnio stale zamieszkałej w S. na podstawie testamentu notarialnego z dnia 22 grudnia 2010 roku (Rep.A nr 11782/2010 notariusza K. J. z Kancelarii Notarialnej w S., otwartego i ogłoszonego w Sądzie Rejonowym w Szamotułach w dniu 6 czerwca 2011 r. w sprawie I Ns 360/11/3) nabyli z dobrodziejstwem inwentarza pozwana K. Ł. (1) i pozwana R. Ł. (córki P. i B.) oraz pozwany Z. Ł. (syn W. i A.) po 1/3 każdy z nich.

Powyższe postępowanie toczyło się z wniosku Z. Ł. z dnia 28 lutego 2011 r. Nie toczyły się postępowanie o dział spadku po L. Ł., ani jej spadkobiercy nie dokonali umownego działu spadku.

Dowód: wniosek Z. Ł. (k.1-3 akt I Ns 897/12); postanowienie z 22.05.2013 r. (k.308 akt Sadu Rejonowego w Szamotułach o sygn. I Ns 897/12).

Przez Prokuraturę Okręgową w Poznaniu prowadzone było postępowanie przygotowawcze o sygn. VI Ds. 12/11, które dotyczyło: mającego mieć miejsce w okresie od 16 do 18 stycznia 2011 r. w P. pozbawienia P. Ł. wolności i przetrzymywaniu go przy ul. (...) w P. oraz kierowaniu pod jego adresem gróźb pozbawienia życia w celu zmuszenia go do zawarcia w dniu 18 stycznia 2011 r. umowy zniesienia współwłasności nieruchomości położonej w W. - o przestępstwo z art. 189 § 1 kk i art. 191 § 1 kk w zw. z art. 11 § 2 kk, które zostało zakończone na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 kpk - wobec stwierdzenia, że czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego, oraz doprowadzenia w dniu 18 stycznia 2011 r. w P. P. Ł. do niekorzystnego rozporządzenia mieniem znacznej wartości w kwocie 500.000 zł podczas zawierania umowy aktu notarialnego sprzedaży udziału 11/24 części w prawie własności nieruchomości położonej w W. za pomocą wprowadzenia w błąd co do zamiaru uiszczenia zapłaty za sprzedaną nieruchomość - o przestępstwo z art. 286 § kk w zw. z art. 294 § 1 kk, które zostało zakończone na podstawie art. 17 § 1 pkt 1 kpk - wobec stwierdzenia, że brak jest danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia czynu zabronionego.

Dowód: pismo z dnia 21.08.2015 r. (k.330) .

Prokuratura Okręgowa w Poznaniu Wydział VI do spraw Przystępczości Gospodarczej prowadziła od 9 lipca 2010 roku postępowanie pod sygn. akt VI Ds. 71/10, w sprawie doprowadzenia właścicieli nieruchomości, gruntów rolnych i innych w P. i okolicach, do niekorzystnego rozporządzenia mieniem. W trakcie czynności procesowych ustalono, że w latach 2003-2011 na terenie P. działała grupa mająca na celu popełnianie przestępstwa przeciwko mieniu, polegających na przejmowaniu nieruchomości pod pozorem udzielania pokrzywdzonym pożyczek pod zastaw tych nieruchomości. W grupie tej mieli działać m.in. P. B. (1), J. W. (1), powód D. W. oraz notariusz W. C. i adwokat K. R.. Prokuratura ustaliła, że przed notariuszem W. C. sporządzane były w kilku przypadkach umowy pożyczek oraz przeniesienia własności nieruchomości na zabezpieczenie wierzytelności, a następnie wyłącznie umowy warunkowej lub przedwstępnej sprzedaży nieruchomości. Sporządzane przez notariusza akty notarialne w postaci umów przedwstępnych sprzedaży nieruchomości czy umów sprzedaży nieruchomości pod warunkiem, zawierały pełnomocnictwo do zawierania w imieniu pokrzywdzonych kolejnych umów rozporządzających nieruchomością. Podczas odczytywania aktów notarialnych, W. C. zatajał przed pokrzywdzonymi istotne elementy dokumentu, odczytując go fragmentarycznie i pośpiesznie podając akt do podpisu. Notariusz nie upewniał się w żaden sposób, czy pokrzywdzeni dokładnie rozumieją treść i znaczenie aktu oraz czy jest zgodny z ich wolą. Ponadto w większości przypadków, właścicielom nieruchomości nie wydawano odpisów aktów notarialnych co powodowało, że nie byli

świadomi istoty transakcji, w jakiej uczestniczą. Informowano ich, że dokumenty zostaną dostarczone w terminie późniejszym przez P. B. (1) lub M. P. (2) tj. na przykład wówczas, gdy omawiane będą szczegóły dotyczące spłaty pożyczek. Stronami umów – oprócz pokrzywdzonych – byli P. B. (1), M. P. (2), J. W. (1), D. G., P. R., H. B., S. K., K. K. (2), D. W., K. K. (3) i S. R.. Dysponując wyzyskanymi pełnomocnictwami, członkowie grupy zawierali przed notariuszem W. C. ostateczne umowy nabycia nieruchomości, po czym – w krótkich odstępach czasu – również w tej samej kancelarii notarialnej - sprzedawali nieruchomości osobom trzecim. Pokrzywdzeni - w większości nie dysponując odpisem aktu notarialnego - nie byli świadomi stanu prawnego ich nieruchomości i często dopiero od nowych nabywców dowiadawali się, że nie są już właścicielami. W toku powyższego postępowania Prokuratura ustaliła, że osobą, która roztaczała opiekę prawną nad działalnością grupy był adwokat K. R.. Był on w bliskich kontaktach z członkami grupy, na bieżąco znał i śledził mechanizm działania. W jego kancelarii lub w miejscach publicznych odbywały się spotkania adwokata z poszczególnymi członkami grupy - głównie P. B. (1), M. P. (2) i D. W., na których omawiane były kwestie związane z problemami prawnymi, jakie wyłoniły się w toku działalności przestępczej. Nadto ustalono, że D. W. pełnił w tej grupie znaczącą rolę, był osobą „współfinansująca” poszczególne pożyczki z uwagi na dysponowanie określonym statusem materialnym, przystępująca do aktów notarialnych, przejmująca nieruchomości na własność, a następnie odsprzedająca je i dzieląca się zyskami z określonymi członkami grupy.

W toku powyższego postępowania Prokuratura ustaliła, że: latem 2010 roku D. W., J. W. (1) i P. B. (1) dowiedzieli się, że P. Ł., od którego wcześniej P. B. (1) i J. W. (1) nabywali udziały innej nieruchomości, jest ponadto właścicielem udziału wynoszącego 5/24 części w zabudowanej nieruchomości, stanowiącej działkę gruntu nr (...) o obszarze 1.69.00 ha, położonej w W., gm. T., dla której Sąd Rejonowy Poznań – S. w P. prowadzi księgę wieczystą PO 1P/00216304/2. P. Ł. był alkoholikiem, podatnym na sugestie innych osób. D. W., postanowił przejąć zarówno, te udziały jak i pozostałą część nieruchomości, należącą do matki P. Ł. – L. Ł.. L. Ł. poinformowała ich, że wcześniej zawarli z J. M. S. (1) warunkową umowę sprzedaży swoich udziałów i małżeństwu S. przysługuje prawo pierwokupu. W dniu 28 lipca 2010r., pomimo takiej wiedzy, D. W. zawarł z P. Ł. w kancelarii (...) umowę przedwstępną sprzedaży jego udziału w wysokości 5/24 części nieruchomości za cenę 300.000 zł – w terminie do dnia 28 września 2010r. (akt notarialny A 16082/2010). Z umowy wynikało ponadto, że cała cena sprzedaży została już zapłacona. Ponadto w umowie zawarte zostało pełnomocnictwo dla D. W. do zawarcia umowy przyrzeczonej oraz załatwiania wszelkich innych spraw związanych z nieruchomością – w tym spadkowych. W dniu 30 lipca 2010r. D. W., na podstawie pełnomocnictwa zawarł umowę warunkową sprzedaży wskazanego udziału – akt notarialny A 16.292/2010. W dniu 4 stycznia 2011 r. zmarła L. Ł. i wówczas rozpoczęły się działania zmierzające do przejęcia udziałów po zmarłej. Już następnego dnia tj. 5 stycznia 2011 r. D. W. przywiózł P. Ł. do kancelarii notariusza W. C., sporządzony został akt poświadczenia dziedziczenia, z którego wynikało, że spadek po L. Ł. dziedziczy na podstawie ustawy syn P. Ł.. Aby możliwa była sprzedaż udziałów, konieczne było uzyskanie zaświadczenia z Urzędu Skarbowego o zwolnieniu P. Ł. od podatku od spadku. W tym celu do Urzędu Skarbowego udali się P. Ł. w towarzystwie (...), J. W. (1) i P. B. (1), gdzie złożyli stosowny wniosek. W wyznaczonym dniu odbioru zaświadczenia okazało się jednak, że zostało odebrane J. M. S. (1), którzy również ubiegli D. W. w przeniesieniu na siebie udziałów po zmarłej matce, co nastąpiło w dniu 18 stycznia 2011r. Wcześniej jeszcze tj. w dniu 12 stycznia 2011 r. na prośbę D. W., między P. Ł. i R. S. (1) doszło do zawarcia umowy przedwstępnej sprzedaży spadku po L. Ł. z pełnomocnictwem do zawarcia przez R. S. (1) umowy sprzedaży spadku. Pełnomocnictwo zostało odwołane w dniu 14 stycznia 2011r. Prokuratura ustaliła, że mając zamiar podważyć umowę z dnia 18 stycznia 2011 r. i uzyskać prawo do odszkodowania, za namową W. C. i adwokata K. R., w dniu 27 stycznia 2011 r. została zawarta umowa sprzedaży wierzytelności pomiędzy P. Ł. a D. W.. Aby nie można było podważyć tej umowy, do kancelarii na żądanie D. W. została wezwana policja i P. Ł. został poddany badaniu alkometrem i narkotestem. Po wyjściu z kancelarii (...) udał się z P. Ł. do banku, gdzie założył mu konto i przelał na nie pieniądze w kwocie 40.000 zł. Tego samego dnia P. Ł., przyprowadzony do KMP w P. przez D. W., złożył zawiadomienie o przestępstwie, jakiego dopuścić mieli się J. M. S. (1). Pełnomocnikiem P. Ł. w tym postępowaniu miał być K. R.. W dniu 3 lutego 2011 r. D. W. podpisał K. R. pełnomocnictwo w unieważnienia aktu notarialnego z dnia 18 stycznia 2011r. Prokuratura ustaliła, że w momencie, gdy powzięto informację o tym, że L. Ł. sporządziła testament, na mocy którego spadkobiercami ustanowiła Z. Ł., K. Ł. (1) i R. Ł. - w dniu 28 lutego 2011 r. za namową K. R. i W. C. - pomiędzy D. W. a P. Ł. do zawarcia umowy dotyczącej sprzedaży roszczenia o zachówek do spadku po L. Ł.. Od tego dnia D.

W. rozpoczął starania o odzyskanie zachowku i w dniu 17 marca 2011 r. wystąpił - za pośrednictwem reprezentującej go kancelarii – przeciwko spadkobiercom o zapłatę. Zainteresowani w przejęciu udziałów w tej nieruchomości, jak również należącej do pokrzywdzonego drugiej nieruchomości w K., byli również S. R., K. K. (3) i P. B. (1), którzy wraz z D. W. i J. W. (1) uczestniczyli m. in. w spotkaniach jakie odbywały się w kancelarii (...), a przedmiotem których było wypracowanie sposobu odzyskania gruntu od M. i J. S. (1).

Ustalono ponadto, że w 2010 r. gdy trwały pomiędzy P. B. (1) a J. W. (1) negocjacje w sprawie sprzedaży przez P. Ł. jego udziałów w nieruchomości w K. gm. R., dla której Sąd Rejonowy w Szamotułach prowadzi księgę wieczystą nr (...), R. M. przyjął korzyść majątkową w wysokości 16.000 zł w zamian za wydanie przez Agencję Nieruchomości Rolnych Oddział Terenowy w P. oświadczenia o nieskorzystaniu z prawa pierwokupu tej nieruchomości.

Z uwagi na stan psychiczny i chorobę alkoholową, w toku postępowania przygotowawczego pokrzywdzony P. Ł. został przesłuchany w charakterze świadka z udziałem biegłego psychologa. Pokrzywdzony stwierdził, że pamięta jedynie, że sprzedawał W., nie wie ile razy, pamięta D. W., był z nim w banku, ale nie wie po co. Biegły stwierdził, że P. Ł. podejmuje decyzje pod wpływem doraźnych krótkotrwałych motywacji, wynikających z „głodu alkoholowego”, jest osobą lekkomyślną i o braku poczucia odpowiedzialności społecznej.

Powyższe ustalenia skutkowały postawieniem D. W. w stan oskarżenia, którego w akcie oskarżenia z dnia 21 grudnia 2012 r. oskarżono o branie udziału w okresie od maja 2009 r. do lutego 2011 r. w P. w zorganizowanej grupie przestępczej mającej na celu popełnianie przestępstw przeciwko mieniu. (CCXLIV), w tym o to, że w lipcu 2010 r. w P., w warunkach powrotu do przestępstwa (...), działając w zorganizowanej grupie mającej na celu popełnianie przestępstw, w krótkich odstępach czasu, w wykonaniu z góry powziętego zamiaru osiągnięcia korzyści majątkowej, polegającego na przejęciu należącego do P. Ł. udziału wynoszącego 5/24 części w zabudowanej nieruchomości, stanowiącej działkę gruntu nr (...) o obszarze 1.69.00 ha, położonej w W., gm. T., dla której Sąd Rejonowy Poznań – S. w P. prowadzi księgę wieczystą nr PO 1P/00216304/2, poprzez wyzyskanie niezdolności P. Ł. do należytego pojmowania przedsięwziętej czynności zawarł z nim aktem notarialnym z dnia 28 lipca 2010 r. A nr 16082/2010 umowę przedwstępną sprzedaży wymienionego udziału w nieruchomości za kwotę 300.000 zł z udzielonym pełnomocnictwem do zawarcia umowy przyrzeczonej, w rezultacie czego aktem notarialnym z dnia 30 lipca 2010 r. A nr 16292/2010 na podstawie wyzyskanego pełnomocnictwa zawarł umowę sprzedaży pod warunkiem, że J. S. (1) i M. S. (1) nie skorzystają z prawa pierwokupu, którzy w dniu 25 sierpnia 2010 r. skorzystali z tego prawa i nabyli własność udziału w nieruchomości uiszczając cenę sprzedaży na rzecz D. W., doprowadził P. Ł. do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w wysokości 500.000 zł - to jest o czyn z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k. (CCXLIX). Nadto D. W. został oskarżony o to, że w okresie od 5 stycznia 2011 r. do 28 lutego 2011 r. w P., w warunkach powrotu do przestępstwa (...), działając w zorganizowanej grupie mającej na celu popełnianie przestępstw, w wykonaniu z góry powziętego zamiaru osiągnięcia korzyści majątkowej, w krótkich odstępach czasu, usiłował doprowadzić P. Ł. oraz testamentowych spadkobierców po L. Ł.: Z. Ł., K. Ł. (1) i R. Ł. do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w wysokości 1.100.000 zł w postaci 11/24 części udziału niezabudowanej nieruchomości, stanowiącej działkę gruntu nr (...) o obszarze 1.69.00 ha, położoną w W., gm. T., dla której Sąd Rejonowy Poznań - Stare Miasto w Poznaniu prowadzi księgę wieczystą nr (...), poprzez wyzyskanie niezdolności P. Ł. do należytego pojmowania przedsięwziętej czynności w postaci zawieranych umów notarialnych mających na celu przejęcie udziału 11/24 części w wymienionej nieruchomości:

- poprzez doprowadzenie w dniu 5 stycznia 2011 r. do poświadczenia dziedziczenia przez P. Ł. po L. Ł. zmarłej w dniu 4 stycznia 2011 r. - akt notarialny A nr 233/2011,

- poprzez zawarcie w dniu 12 stycznia 2011 r. między P. Ł. a R. S. (1) umowy przedwstępnej sprzedaży spadku po L. Ł. - akt notarialny A nr 514/201,1

- poprzez zawarcie w dniu 27 stycznia 2011 r. umowy sprzedaży wierzytelności pomiędzy P. Ł. a D. W. polegającej na roszczeniu o powrotne przeniesienie udziału we własności nieruchomości bądź dochodzenie należności wynikających z tytułu spłaty wynikającej ze zniesienie współwłasności z dnia 18 stycznia 2011 r., na podstawie której udział w

nieruchomość nabyli J. S. (1) i M. S. (1) bądź w to miejsce uzyskanie prawa, w tym odszkodowania, wynagrodzenia i należności oraz prawa ekwiwalentne związane z roszczeniem o przeniesienie udziału wynoszącego 11/24 części w prawie własności przedmiotowej nieruchomości - akt notarialny A nr 1619/2011,

- poprzez zawarcie w dniu 28 lutego 2011 r. umowy pomiędzy D. W. a P. Ł. dotyczącej sprzedaży roszczenia o zachowek do spadku po L. Ł. - akt notarialny A nr 3566/2011 - to jest o czyn z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k. (CCL).

Powyższa sprawa toczy się przed Sądem Okręgowym w Poznaniu Wydziałem III Karnym pod sygn. akt III K 273/12.

Dowód: akt oskarżenia z dnia 21 grudnia 2012 r. wraz z uzasadnieniem i pismem przewodnim (kopia k. 489-659v); dowody zgromadzone w sprawie VI Ds. 71/10 – Teczki osobowe dotyczące P. T. I-III.

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie wskazanych powyżej dowodów z dokumentów zgromadzonych w sprawie: Sądu Okręgowego w Poznaniu Wydział III Karny o sygn. akt III K 273/12, w tym teczek Prokuratury Okręgowej w Poznaniu Wydział VI do spraw Przemoczości Gospodarczej o sygn. VI Ds. 71/10 – Teczki osobowe dotyczące P. T. I-III, Sądu Okręgowego w Poznaniu Wydział I Cywilny o sygn. I C 3120/06, Sądu Rejonowego w Szamotułach o sygn. I Ns 897/12, aktach księgi wieczystej nr (...): Sądu Rejonowego Poznań – Stare Miasto w Poznaniu oraz dokumentów złożonych do niniejszej sprawy.

Zeznania powoda D. W. były dla Sądu niewiarygodne, co do okoliczności w jakich powód poznał P. Ł., że w dacie ww. czynności notarialnych nie wiedział, że P. Ł. jest uzależniony od alkoholu, że P. Ł. świadomy treści i znaczenia ww. czynności notarialnych przystępował z własnej woli i inicjatywy do aktów notarialnych sporządzonych m.in. przed notariuszem W. C., że P. Ł. chciał sprzedać i zdawał sobie sprawę, że sprzedał wierzytelność o zachowek, albowiem zeznania powoda były sprzeczne ze zgromadzonym w sprawie materiałem dowodowym, w tym z zeznaniami pozwanych, protokołami przesłuchania w sprawie karnej świadków: I. S., W. G., A. C., R. C., M. P. (1), P. B. (1), R. S. (1), T. H. oraz P. Ł.. Wskazać należy, że ww. protokoły przesłuchań były wprawdzie jedynie dowodami pośrednimi, niemniej podlegały one ocenie i uwzględnieniu w kontekście pozostałych dowodów przeprowadzonych w niniejszej sprawie; tj. zeznań stron, dowodów z innych dokumentów oraz dowodów z opinii biegłego (art. 233 § 1 kpc).

W tym miejscu wskazać należy na zgodne zeznania pozwanych złożone w niniejszej sprawie, które wskazują, że P. Ł. jest w stanie ciągłego upojenia alkoholowego – ciągach alkoholowych, że nie zdawał sobie sprawy z tego co podpisuje, że podpisywał wszystko co mu ktoś kazał, wystarczyło, że dał P. Ł. alkohol. Są to przy tym osoby z najbliższej rodziny interwenienta ubocznego – córki oraz stryj. Nadto wskazać należy na zeznania P. Ł. złożone w dniu 13 maja 2011 r. w Prokuraturze Okręgowej w Poznaniu z udziałem biegłego psychologa B. D. (k. 334-336), z których wynika, że P. Ł. robił wszystko co kazał mu powód lub inne osoby z jego otoczenia, że podpisywał wszystko, co „mu kazali”, że nie wie co podpisywał, że według P. Ł. nie podpisywał on umowy o sprzedaży zachowku po zmarłej matce, tylko umowy dotyczące sprzedaży działki w W. i za to dostał od powoda pieniądze. P. Ł. nie był także świadomy tego, że sprzedał ziemię w S. P. B. (1) i J. W. (1). Przytoczyć należy fragment zeznań P. Ł. z dnia 13 maja 2011 r. cyt. : ”Ja nic nie wiem na temat tego aby sprzedawał jakieś udziały w ziemi w S. (...) nazwiska J. W. (1) i P. B. (1) nic mi nie mówią, jakbym ich widział to bym ich poznał. (...) Ja do dnia dzisiejszego byłem przekonany, że jestem właścicielem 1/2 udziału w nieruchomości w S. i że nikomu nic z tego nie sprzedałem, chyba że nie pamiętam. To że sprzedawałem W. to wiem. (...) Pamiętam, że następnego dnia po śmierci matki byłem z „łysym” (rozpoznany na tablicy pogłądowej jako D. W.) u notariusza coś podpisać. Nie wiem co, kazali mi podpisać to podpisałem. Nie pamiętam, czy notariusz czytał ten dokument co go podpisałem. Wiedziałem że chodzi o coś z ziemią, ale nie wiedziałem dokładnie, kazali podpisać to podpisałem. Nie wiem czemu sprzedałem część ziemi, którą mama zapisała moim córkom i wujowi. Brali mnie to podpisywałem co kazali. Nie pamiętam kto mnie brał. Ja nic nie wiem o tym był dał mu tj. „łysemu” pełnomocnictwo do domagania się zachowku od spadkobierców po mojej matce. On mi dał pieniądze za ziemię tzn. dopiero część – za tę samą co sprzedałem S.. On dał mi pieniądze ale nie wiem teraz kiedy to było i za co(..).”

Podobnie istotne w sprawie były okoliczności wynikające z treści protokołów zeznań świadków I. S., W. G., A. C., R. C., P. B. (1), R. S. (1) i T. H., z których wynika, że działania powoda były ukierunkowane na przejęcie ziemi w

W. poprzez wyzyskanie uzależnienia P. Ł. od alkoholu, w związku z czym P. Ł. był kontrolowany przez powoda, był pod stałą obserwacją i zawożony na czynności do notariusza. Wskazać należy, w szczególności, na zeznania P. B. (1), który słuchany w powyższym postępowaniu przygotowawczym w dniu 11 października 2011 r. (k. 376-379) potwierdził, że P. Ł. nie miał świadomości co podpisuje, że akty notarialne, których P. Ł. był stroną miały na celu przejęcie ziemi należącej do L. Ł., że powód wiedział, że P. Ł. jest alkoholikiem, podatnym na sugestie, że za alkohol podpisze wszystko i wyzyskał tę okoliczność dla własnych celów. W tym miejscu wskazać należy na zeznania P. B. (1) w protokole z dnia 11 października 2011 r., który opisuje cały proceder jaki doprowadził ostatecznie do nabycia przez powoda wierzytelności o zachówek po zmarłej L. Ł. cyt.: „W 2010 roku maju lub czerwcu poznałem wspólnie z D. W. przez R. S. (1) i R. C. P. Ł. (...) Z opowiadań C. wiem, że w lutym 2009 roku podpisał z P. Ł. umowę (...) P. Ł. nie wiedział o co w tej umowie chodzi, był pod wpływem alkoholu, ponieważ był i jest alkoholikiem i jest bardzo podatny na wpływy i sugestie. To była umowa warunkowa, z której wynikało, że C. jest właścicielem udziałów w gruncie w S.. Tego dnia, kiedy miało miejsce spotkanie w barze na ulicy (...), w samochodzie, w którym przyjechali S. i C. czekał P. Ł.. Przywieźli go ze sobą ponieważ C. bardzo zależało, aby w tym samym dniu podpisać umowę pożyczki, pod zastaw nieruchomości. Po wstępnych rozmowach pojechaliśmy dwoma autami, wszystkie osoby, które brały udział w spotkaniu do tych S., chodziło o to, żeby P. Ł. mama nie widziała, że pojechaliśmy obejrzeć grunt. Na miejscu okazało się, że jest to grunt bardzo atrakcyjnie położony. Wtedy w budowie była obwodnica P., a grunt ten dochodził do drogi przy ul. (...) i do obwodnicy. B. bardzo się napalił na ten grunt i bardzo chciał przepisać na siebie, ale D. W. chciał, żeby było ty na jego kolegów K. K. (3) i S. R.. Wtedy B. został wykluczony przez D. W. (...) Poznajemy P. Ł. i dochodzimy do wniosku, że możemy przejąć wszelkie nieruchomości jakie on ma w posiadaniu, praktycznie nie dając mu pieniędzy. Na przeszkodzie stoi tylko mama P.. Plan był taki, że chcemy przejąć wszystko co należy do P.. Przeszkoda polegała na tym, że mama miała w swojej dyspozycji wszystkie dokumenty dotyczące posiadanych nieruchomości i dowodu osobistego P. Ł.. Dochodzimy do wniosku, że musimy się spotkać z mamą P.. Był to pomysł D. W.. Razem z J. W. (2) jedziemy do mamy P.. Proponujemy jej sprzedaż części udziału, który jest w dyspozycji P.. Mama na to wyraża zgodę przy drugim bądź trzecim spotkaniu. Tu jej płacimy po 25.000,00 zł, ja z J.. Kwota była dla nas bardzo korzystna, ponieważ kupujemy tą część jako grunt rolny. Matka wpłaca te pieniądze do banku, P. dała 500,00 lub 700,00 zł z tej kwoty. Tym ruchem można powiedzieć, że ja kupujemy, zaczyna nam ufać. Pokazała nam wszystkie dokumenty. Zezwoliła nam na skserowanie wszystkich dokumentów i tak też robimy. Dokumenty te bierze D. do przejrzenia. Po przejrzeniu tych dokumentów przez D., informuje nas o tym, że P. jest w posiadaniu działki w W.. D. zaczyna się bardzo interesować tą działką. Sprawdził lokalizację, umówił się z mecenasem K. R. i notariuszem W. C. jak sporządzić umowę, ponieważ z dokumentów, które były w jego posiadaniu nabyli już wcześniej S. i mają prawo pierwokupu, dalszych udziałów w tym gruncie. Wtem prawnicy Ci, nie wiem dokładnie, który z nich wpada na pomysł, aby wpisać kwotę 300.000,00 zł i wysądować w ten sposób S., czy skorzystają z prawa pierwokupu. D. zawiera z P. Ł. umowę na tą kwotę, C. w myśl pierwszej umowy P. z S. musi ich poinformować, był też określony termin w którym oni mają się ustosunkować, czy korzystają z prawa pierwokupu czy też odpuszczają. D. podaje numer rachunku swojego syna A. W.. Po pewnym czasie informuje nas, że S. wpłacili mu kwotę 300.000,00 zł, to jest synowi, ale syn był tylko figurantem. Pamiętam słowa D., że w życiu musiał tyle ryzykować, a te pieniądze spadły mu z nieba. On P. nie zapłacił nic. W grudniu 2010 roku trafia do szpitala mama P. L.. D. pojechał w przebraniu lekarza, miał na sobie kitel i chodaki. Zorientował się od personelu medycznego, że mama P. jest bardzo chora i prawdopodobnie już z tego nie wyjdzie. Dowiedział się, że do szpitala przyjeżdżają S. z notariuszem. Wtedy monitoruje stan zdrowia mamy i jak mama zmarła wiedział to w tym samym dniu, to był początek stycznia 2011 roku. Tego samego dnia jedzie po P., odnajduje w domu jego dowód i zaczyna załatwiać formalności związane z przejęciem spadku po zmarłej L. Ł.. Chodziło to, żeby wyciągnąć akt zgonu. Był potrzebny dokument z Urzędu Skarbowego mówiący o tym, że P. jest zwolniony z podatku od spadku i darowizn. Ten dokument był potrzebny do notariusza. D. razem z P. pojechał do Urzędu Skarbowego, gdzie złożyli taki wniosek, a P. się podpisał. Nie miał dokumentu z Urzędu Skarbowego ponieważ w Urzędzie powiedzieli, że ten dokument będzie gotowy za kilka. Nie mając tego dokumentu D. podpisuje umowę u C. z P. Ł., a dokument z Urzędu Skarbowego ma być dostarczony później, żeby ta umowa była skuteczna. Wiem, że było tak, że D. miał odebrać ten dokument w poniedziałek między godziną 9.00 a 10.00, daty nie pamiętam, pamiętam jedynie dzień, jednakże wcześniej ubiegli go S. i o godz. 9.00 byli już w Kancelarii Notarialnej na ulicy (...) w P.. Zawarli z P. umowę, byli z grupa ochraniarzy z firmy (...) i następnie w towarzystwie tych ochraniarzy pojechali do Sądu w celu złożenia tego aktu notarialnego po to, żeby byli pierwsi wpisani. (...) D. za wszelką cenę chciał podważyć tę umowę

z S. i kazał P. złożyć doniesienie na policję. (...) Na polecenie przyjął też mec. R. jako pełnomocnik P. Ł. (...) R. mówił, że P. jest w takim stanie, że on tak naprawdę nie wie co mówi poprzez picie alkoholu. Był bardzo utrudniony z nim kontakt. Później nastąpiło kilka spotkań w Kancelarii mecenasa R., w których brali udział: D. W., S., J. W. (1), K. K. (3), S. R., ja. Spotkania te miały na celu wypracowanie takiej metody pozwoleń na odzyskanie od S. tego gruntu, wtedy rozmawialiśmy, że być może jest też testament, ale nikt go nie widział. Wtedy właśnie mec. R. podsunął pomysł, że można odzyskać pieniądze przez tak zwany zachówek. Chodziło o to, żeby D. W. sporządził taką umowę z P. Ł., w której wejdzie w prawa P. Ł. do spadku. M. R. podał nam ogólny zarys jak taka umowa ma być sporządzona, mówił o tym żeby D. W. sporządził fikcyjne umowy pożyczek, ale nie notarialnych, ale cywilno-prawne z P. Ł., antydatowane. W umowach tych chodziło, że D. łączy coś z P., że jest on jego dłużnikiem. Dlatego też D. kupuje od P. Ł. prawo do spadku. Umowy o tym zachowku, które zostały zawarte u C., to właśnie rejent je dokładnie przygotował. Oczywiście P. Ł. nie dostał żadnych pieniędzy, ani też żadnych pieniędzy od D. W. nie pożyczył. (...) Wiem, że przed jedną z umów, która była zawierana z D. P. również był przetrzymywany w mieszkaniu na Os. (...) (...) które wcześniej zostało przejęte przez D. W. od człowieka o nazwisku J.. (...) On przetrzymywany po to, żeby przez kilka dni nie pił, bo D. chciał zrobić przed podpisaniem umowy test na zawartość alkoholu i narkotyki, nawet wezwał policję, żeby przyjechała do C. i go zbadała. (...) u P. mieszka A. i W.. Nazwisk ich nie znałem. Osoby te były związane ze S., ale wiem w rozmowie ze S., że ten A. pracuje dla D.. Przesłał ich S., ponieważ D. chciał mieć kontrolę nad P.. Chciał wiedzieć kto przyjeżdża do P., po co, mieli spisywać numery telefonów i w jakiej sprawie, numery rejestracyjne samochodów. S. jak już przestał być D. potrzebny, to teraz sam załatwia to z Arkim. Pamiętam, że jak D. wywiózł P. Ł. na Os. (...) to razem z nim był A.. Miał go pilnować, żeby nie pił. (...) P. Ł. nie otrzymał na pewno kwot jakie były w aktach notarialnych. Czasem dostawał na pół litra wódki, na wino czy piwo, czy też drobne zakupy. P. Ł. jest alkoholikiem (...) właściwie nigdy nie był trzeźwy. Przed zawarciem aktów, podawaliśmy mu jakiś alkohol, żeby mu się ręce nie trzęsły, ponieważ P. Ł. na trzeźwo nie chciał się zgadzać, aby cokolwiek podpisać (...) po podpisaniu aktów, specjalnie polewaliśmy mu alkohol, żeby zapomniał o czynności jaką dokonał. (...) Na pewno nie był świadomy co podpisuje. Notariusz C. widział te sytuacje z P. Ł., widział, że jest pijany.”

Podkreślić należy w tym miejscu należy, że również z dokumentów znajdujących się w aktach księgi wieczystej PO1P/00216304/2 Sądu Rejonowego Poznań – Stare Miasto w Poznaniu wynika, że od początku lutego 2011r. D. W. podejmował czynności, które miały uniemożliwić ujawnienie w księdze wieczystej praw małżonków S. do nieruchomości w W., a nabytych na podstawie umowy z 18 stycznia 2011r. Z pism tych wynika, że miał on pełną świadomość w jakich okolicznościach doszło do zawarcia umowy z 18 stycznia 2011r. (w tym, że w czasie jej zawierania wykorzystano fakt uzależnienia od alkoholu P. Ł.). Tym samym, wynika z tego, że D. W. był sam zainteresowany nabyciem udziałów w wysokości 11/24 części w spornej nieruchomości i z tego względu podejmował starania, aby skutku umowy z 18 stycznia 2011r. nie zostały ujawnione w księdze wieczystej. Nadto z dokumentów w aktach księgi wieczystej wynika, że P. Ł. był manipulowany przez powoda: złożył oświadczenie, że ustanawia swoim pełnomocnikiem dla doręczeń D. W., co praktycznie dawało powodowi pełen wgląd w tok postępowania wieczystoksięgowego. Nadto, powód (w nagłówku pisma wskazano D. W.) – działając przez pełnomocnika - złożył do ksiąg wieczystych (w marcu 2011r.) pismo informujące o niezgodności treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym, podczas, gdy do pisma tego dołączono pełnomocnictwo podpisane przez P. Ł. (vide: pisma D. W. z dnia 4.02.2011r., 13.02.2011r. z załącznikami, 21.03.2011r. z załącznikami -k. 99-104, k. 113-122, k. 177-180). Co więcej, w dniu 11 kwietnia 2011r. do akt księgi wieczystej zostało złożone pismo podpisane rzekomo przez P. Ł., podczas gdy faktycznie podpis złożył D. W.. Okoliczność sfalszowania tego podpisu P. Ł., została przyznana przez powoda w zeznaniach złożonych w niniejszej sprawie. Powód, w zeznaniach, starał się bagatelizować znaczenie powyższego, wskazując, że pismo dotyczyło jedynie uiszczenia opłaty sądowej. Niemniej, w ocenie Sądu, jest to okoliczność o tyle istotna, że pokazuje, że powód nie miał zahamowań w odniesieniu do osoby P. Ł. i był w stanie nawet za niego podpisywać pisma do sądu.

Jednocześnie wskazać należy, że powód składając zeznania przed Sądem wielokrotnie zasłaniał się niepamięcią, podając jedynie bardzo ogólne informacje, zaprzeczając okolicznościom wynikającym z akt postępowania karnego.

Podkreślić należy, że powód z całą pewnością miał świadomość tego, że P. Ł. jest osobą uzależnioną od alkoholu i podatny na manipulacje, że nie ma do końca świadomości jakie są prawne skutki umów, które podpisuje. D. W. znał P. Ł. już dłuższy czas – co najmniej od połowy 2010r., gdyż już od połowy tego roku zawierał z nim umowy dotyczące nieruchomości. Nie można wykluczyć, że znał go jeszcze wcześniej, skoro od lutego 2010r. osoby z otoczenia D. W. zawierały z P. Ł. umowy dotyczące nieruchomości położonej w K.. Powód bywał u P. Ł. w domu, znał jego matkę. Zważywszy na to, że P. Ł. spożywał alkohol codziennie, był w ciągach alkoholowych (vide: opinie biegłego A. R.), nieprawdopodobnym jest, aby D. W. nie miał świadomości powyższych okoliczności. Co więcej, to właśnie te okoliczności były kluczowe dla sprawy – powód wiedział, że może wykorzystać chorobę interwenienta ubocznego dla zrealizowania swoich potrzeb. Powód zeznał, że przed umową notarialną P. Ł. był badany alkometrem, zatem w czasie aktu notarialnego był trzeźwy. Zdaniem Sądu, była to jedynie taktyka obrona przez powoda. W swoich zeznaniach przyznał bowiem, że po umowie z 28 lutego 2011r. dał P. Ł. alkohol. W tym miejscu należy powołać wnioski opinii sądowo – psychologicznej biegłego B. D. z dnia 28 listopada 2011r. Wynika z nich, że z powodu zespołu zależności alkoholowej występują u niego długotrwałe ciągi picia i okresy ciągłego upojenia alkoholowego. Podczas tych ciągów alkoholowych P. Ł. podejmował decyzje i czynności, których obecnie może nie pamiętać lub pamiętać błędnie. Mógł też w tym czasie podlegać naciskom i sugestiom i także tego nie pamięta. Z powodu braku poczucia odpowiedzialności motywacją do zapamiętywania czegokolwiek była u niego bardzo mocno osłabiona lub zniesiona. Ze względu na uzależnienie od alkoholu P. Ł. podejmuje decyzje i działania pod wpływem doraźnych, krótkotrwałych motywacji wynikających z konieczności zaspokojenia potrzeby nałogowej np. z powodu objawów głodu alkoholowego. Jest wówczas zdolny do działania „za wszelką cenę”, byle tylko jak najszybciej zaspokoić głód alkoholowy.

Powód z pewnością zatem działał intencjonalnie – obiecując P. Ł. przekazanie alkoholu po umowie z 28 lutego 2011r. – wpływał na jego sferę motywacyjną do zawarcia sprornej umowy.

Podkreślić należy, że D. W. w dniu 28 lutego 2011r. musiał mieć również pełną świadomość, że P. Ł. nie obejmował świadomością skutków prawnych umów, które zawierał. Wskazać trzeba, że interwenient uboczny w dniu 12 stycznia 2011r. zawarł z powodem przedwstępną umowę sprzedaży w całości praw do spadku po L. Ł.. Umowa z dnia 18 stycznia 2011r. zniesienia współwłasności nieruchomości, zawarta z J. M. małżonkami S., na mocy której interwenient przeniósł na ww. małżonków odziedziczony (rzekomo) udział po matce, pozostawała w sprzeczności z umową z 12 stycznia 2011r. (uniemożliwiała w istocie jej realizację). Z tego względu, powód podejmował kolejne działania: początkowo zawarł z P. Ł. umowę z dnia 27 stycznia 2011r. sprzedaży wierzytelności w postaci roszczenia o powrotne przeniesienie udziału w prawie własności nieruchomości oraz dochodzenia należności wynikających z tytułu spłaty (następnie rozwiązanej), a później przedmiotową umowę z dnia 28 lutego 2011r. Mając na uwadze wnioski opinii biegłego de R., jak i ww. wnioski opinii psychologa klinicznego B. D., stwierdzić należy, że z pewnością P. Ł. miał ograniczone rozeznanie co znaczenia i skutków ww. umów. W tym miejscu podkreślić trzeba, że wprawdzie pisemna opinia B. D. nie ma w niniejszej sprawie waloru opinii z dowodu biegłego, niemniej Sąd ocenił ten dokument jako w pełni wiarygodny i przydatny w niniejszej sprawie, w oparciu o całokształt przeprowadzonego postępowania dowodowego, w tym wnioski opinii biegłego A. R. (art. 233 § 1 kpc). Podkreślić należy, że psycholog B. D. był obecny przy przesłuchaniu P. Ł., co dodatkowo wpływa na dużą moc dowodową sporządzonej przez niego opinii.

Znamiennym był w sprawie również fakt, że na wezwania Sądu (początkowo w charakterze świadka, a następnie interwenienta ubocznego) nie stawił się P. Ł. (co było podstawą do pominięcia dowodu z jego zeznań). Uprawdopodobnia to przypuszczenia pozwanych, że to na skutek działań (presji) powoda (który nadal ma z P. Ł. kontakt), nie stawił on się w Sądzie.

Z uwagi na okoliczność, że interwenient uboczny w osobie P. Ł. nie stawił się wezwany na terminy rozprawy celem przesłuchania w charakterze świadka, istotne okoliczności w sprawie Sąd ustalił na podstawie protokołów zeznań P. Ł. w sprawie VI Ds. 71/10, gdzie przesłuchiwany był trzykrotnie w charakterze świadka. Nadto, P. Ł. został przebadany przez biegłego A. R. dla potrzeb wydania opinii psychiatrycznej w niniejszej sprawie.

Zeznania świadka W. Z. (notariusza) okazały się mało przydatne w sprawie, albowiem świadek nie pamiętał okoliczności i szczegółów zawarcia wskazanych powyżej aktów notarialnych z udziałem małżonków S. i P. Ł.. W ocenie

Sądu, świadek celowo zasłaniał się niepamięcią, gdyż okoliczności umowy z dnia 27 stycznia 2011r. były tak szczególne (świadek był również w tej sprawie przesłuchiwany w prokuraturze), nadto małżonkowie S. są członkami dalszej rodziny świadka, że nieprawdopodobnym jest, aby – z powołaniem na ilość sporządzanych w każdym roku aktów notarialnych, nie pamiętał okoliczności umowy z dnia 27 stycznia 2011r.

Zeznania pozwanych - z punktu widzenia istotnych okoliczności niniejszej sprawy - nie budziły wątpliwości co do wiarygodności. Nie miały dla sprawy znaczenia, pewne niekonsekwencji pomiędzy zeznaniami pozwanego Z. Ł. złożonymi w nin. sprawie, a postępowaniu przygotowawczym.

Sąd uznał za przekonujące opinie pisemne biegłego lekarza psychiatry A. R. tj. pisemną opinię sądowo-psychiatryczną z dnia 29.05.2015 r. (k.272-286) oraz pisemną opinię sądowo-psychiatryczną z dnia 22.01.2016 r. (k.342-346). Powyższe opinie zostały sporządzone przez biegłego posiadającego wiedzę i doświadczenie zgodnie z postanowieniem Sądu po przeprowadzeniu wszechstronnej analizy materiału dowodowego zebranego w niniejszej sprawie. Opinie biegłego są kategoryczne w swoich wnioskach, nie nasuwają wątpliwości interpretacyjnych. Dodatkowo biegły A. R. zeznając przed Sądem wyjaśnił ustnie i ustosunkował się do wątpliwości zgłoszonych przez pełnomocnika pozwanych do opinii z dnia 22 stycznia 2016 r.

Sąd oddalił wnioski dowodowe pełnomocnika powoda o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego sądowego z zakresu szacowania nieruchomości, albowiem dowód ten był zbędny wobec ustalenia braku podstaw do uwzględnienia powództwa co do zasady (art. 217 § 3 kpc w zw. z art. 227 kpc).

Sąd oddalił nadto wnioski pełnomocnika powoda wskazane w piśmie z dnia 9 grudnia 2014 r. (k.242) tj. o przeprowadzenie dowodu z zeznań świadków W. C., K. M., o zobowiązanie małżonków S.: do przedłożenia historii należących do nich rachunków bankowych, do przedłożenia kopii ich rocznych zeznań podatkowych. Nie miały one znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, nadto powód nie wskazał adresu zamieszkania świadka W. C..

Ograniczoną moc dowodową miał dokument - spis inwentarza po L. Ł. (sygn. akt KM k. 39-40), sporządzony w dniu 13 stycznia 2014r. w obecności P. Ł. i D. W.. Ze spisu tego wynika, że spadkodawczyni pozostawiła majątek spadkowo w postaci nieruchomości gruntowej zapisanej w kw (...) o wartości 1.297.800 zł i wierzytelność z rachunku bankowego w Banku (...) w wysokości 150.000 zł. Spis ten jest nierzetelny, gdyż bezspornym w sprawie jest, że w dacie śmierci tj. w dniu 4 stycznia 2011r. L. Ł. była jedynie współwłaścicielką nieruchomości zapisanej w kw (...) – w 11/24 części, a w konsekwencji wartość spadku w tej części nie wynosiła 1.297.800 zł. Ponadto, jak wynika z dowodu przeprowadzonego w niniejszej sprawie (vide: pismo Banku (...) S.A. w B. z dnia 15.04.2016r. - k. 408) L. Ł. na dzień 4.01.2011r., tj. dzień śmierci posiadała w Banku (...) S.A. z siedzibą w B.: wspólny rachunek bankowy o nr (...), na którym stan zgromadzonych środków wynosił 1.821,37 zł po stronie MA (rachunek ten został zamknięty 18.03.2011r.) oraz wspólny rachunek bankowy o nr (...), na którym stan zgromadzonych środków wynosił 10.244 zł po stronie MA; rachunek ten został zamknięty 18.03.2011r). Powód nie wykazał, aby spadkodawczyni pozostawiła inny majątek.

W tym miejscu wskazać należy, że pozwani jako spadkobiercy L. Ł. już w dniu 4 stycznia 2011r. nabyli – do współwłasności po 1/3 części – powyższy majątek spadkowy. Dopiero zaś na skutek umowy z dnia 18 stycznia 2011r. udział w nieruchomości położonej w W. został przeniesiony na małżonków S., a następnie umową z 25 marca 2011r. nieruchomość została zbyta na rzecz spółki (...) s.j. w W.. Powód podnosił, że spółka ta jest „powiązana” z małżonkami S., ale okoliczność ta nie została udowodniona (art. 6 kc w zw. z art. 2323 kpc), a nadto nie miała znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy (art. 227 kpc).

Sąd zważył, co następuje:

W niniejszej sprawie powód domagał się zasądzenia od pozwanych kwoty odpowiadającej wysokości należnego P. Ł. zachowku po zmarłej matce L. Ł..

W tym miejscu wskazać należy, że zgodnie z art. 991 § 1 k.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny

uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach – połowa wartości tego udziału (zachówek). Zgodnie z § 2, jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia. Zgodnie z art. 993 k.c. przy obliczaniu zachowku nie uwzględnia się zapisów zwykłych i poleceń, natomiast dolicza się do spadku, stosownie do przepisów poniższych, darowizny oraz zapisy windykacyjne dokonane przez spadkodawcę. Zgodnie z art. 994 § 1 k.c. przy obliczaniu zachowku nie dolicza się do spadku drobnych darowizn, zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych, ani dokonanych przed więcej niż dziesięciu laty, licząc wstecz od otwarcia spadku, darowizn na rzecz osób nie będących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku. Jak stanowi z kolei art. 1000 § 1 k.c., jeżeli uprawniony nie może otrzymać należnego mu zachowku od spadkobiercy lub osoby, na której rzecz został uczyniony zapis windykacyjny, może on żądać od osoby, która otrzymała od spadkodawcy darowiznę doliczoną do spadku, sumy pieniężnej potrzebnej do uzupełnienia zachowku. Jednakże obdarowany jest obowiązany do zapłaty powyższej sumy tylko w granicach wzbogacenia będącego skutkiem darowizny.

Nie było wątpliwości, że P. Ł. jako zstępny spadkodawczyni, pozostający w kręgu spadkobierców ustawowych, jest osobą uprawnioną do zachowku. Pozwani, jako obdarowani przez spadkodawczynię na podstawie testamentu notarialnego, są legitymowani biernie w niniejszym procesie.

W tym miejscu wskazać należy, że uprawniony do zachowku może przenieść na inną osobę przysługującą mu z tego tytułu wierzytelność (tak: uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 1975 r. III CZP 91/74, OSNC 1976/1/6). Zgodnie z art. 509 § 2 k.c. wraz z wierzytelnością przechodzą na nabywcę wszelkie związane z nią prawa, w szczególności roszczenie o zaległe odsetki. Zatem – formalnie - legitymację czynność w niniejszym postępowaniu mógł mieć powód D. W. jako ewentualny nabywca ww. wierzytelności.

Zgodnie z art. 513 § 1 k.c. dłużnikowi przysługują przeciwko nabywcy wierzytelności wszelkie zarzuty, które miał przeciwko zbywcy w chwili powzięcia wiadomości o przelewie.

Wskazać należy, że sytuacja prawna dłużnika po przelewie wierzytelności nie powinna ulec pogorszeniu. Cesjonariusz nie może żądać od dłużnika świadczenia w większym rozmiarze niż cedent. Z wierzytelnością po przelewie pozostają zatem związane wszystkie zarzuty dłużnika, które mogły być podnoszone w stosunku do poprzedniego wierzyciela (cedenta). Poza tym dłużnik może wysunąć przeciwko nabywcy wierzytelności zarzuty osobiste. Zarzutami dłużnika są wszelkie środki obrony, które mogą być przez niego zastosowane zarówno poza procesem, jak w procesie, a które wpływają na istnienie, zakres albo skuteczność cedowanej wierzytelności. Zarzuty mogą całkowicie niweczyć prawa cesjonariusza albo jedynie wstrzymać możliwość zrealizowania wierzytelności na określony czas (por.: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 sierpnia 2015 r. V CSK 82/15 LEX nr 1801559).

W niniejszej sprawie pozwani podnieśli zarzut nieważności czynności prawnej przelewu wierzytelności o zachówek, wskazując, że wyjaśnienia wymaga kwestia, czy w chwili składania oświadczenia woli o sprzedaży wierzytelności o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku P. Ł. znajdował się w stanie pozwalającym mu na swobodne i świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli (art. 82 kc). Nadto pozwani podnosili, że umowa sprzedaży wierzytelności o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku jest nieważna, albowiem jest sprzeczna z zasadami współżycia społecznego (art. 5 kc).

Wskazać należy, że zgodnie z art. 82 k.c. nieważne jest oświadczenie woli złożone przez osobę, która z jakichkolwiek powodów znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Dotyczy to w szczególności choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego, chociażby nawet przemijającego, zaburzenia czynności psychicznych.

W przytoczonym przepisie tylko przykładowo wskazane zostały przyczyny wyłączające świadomość i swobodę. Jako przyczyny nieważności złożonego oświadczenia woli wskazano natomiast stan wyłączający świadomość oraz stan wyłączający swobodę podejmowania decyzji i wyrażania woli.

Stan wyłączający świadomość to - najogólniej rzecz ujmując - brak rozeznania, niemożność rozumienia zachowań własnych i zachowań innych osób, niezdawanie sobie sprawy ze znaczenia i skutków własnego postępowania. Stan taki musi przy tym wynikać z przyczyny wewnętrznej, a więc ze stanu, w jakim znajduje się osoba składająca oświadczenie woli, a nie z okoliczności zewnętrznych, w jakich osoba ta się znalazła. Sformułowanie art. 82 k.c. wskazuje, że wada oświadczenia woli określona w tym przepisie obejmuje dwa różne stany faktyczne, które mogą występować samodzielnie, trzeba jednak zauważyć, że granica między stanem wyłączającym świadome powzięcie decyzji, a stanem wyłączającym swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli jest bardzo płynna. Powzięcie decyzji i wyrażenie woli jest swobodne, gdy zarówno proces decyzyjny, jak i uzewnętrznienie woli nie zostały zakłócone przez destrukcyjne czynniki wynikające z właściwości psychiki czy procesu myślowego osoby składającej oświadczenie woli. Stan wyłączający swobodę musi również wynikać z przyczyny wewnętrznej, umiejscowionej w samym podmiocie składającym oświadczenie woli, a nie w sytuacji zewnętrznej. Tak pojmowanemu brakowi swobody towarzyszyć będzie natomiast najczęściej także pewne ograniczenie świadomości. Stan wyłączający świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli nie może być rozumiany dosłownie, wobec czego nie musi oznaczać całkowitego zniesienia świadomości i ustania czynności mózgu. Wystarczy istnienie takiego stanu, który oznacza brak rozeznania, niemożność rozumienia posunięć własnych i posunięć innych osób oraz niezdawanie sobie sprawy ze znaczenia i skutków własnego postępowania. (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2006 r., IV CSK 7/05, Lex nr 180191). Stosunek psychiczny do podejmowanego zachowania się i jego skutków opiera się - jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11 grudnia 1979 r., II CR 448/79 - na dwóch momentach: przewidywania i woli. Oba te momenty zakładają istnienie nieupośledzonego działania funkcji psychicznych, pozwalające na właściwe rozeznanie znaczenia i skutków swego zachowania się oraz pokierowania swoim postępowaniem (OSPika 1981, Nr 3, poz. 45). Zarówno w orzecznictwie, jak i w doktrynie podkreśla się, że stan wyłączający świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli nie musi oznaczać całkowitego zaniku świadomości i ustania czynności mózgu, wystarczy bowiem istnienie takiego stanu, który samopoczucie danej osoby do tego stopnia ogranicza, iż czyni ją zupełnie bezwolną (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 2 września 1948 r., Po. C. 188/48, PN 1948, nr 11-12, s. 536 oraz z dnia 30 kwietnia 1976 r., III CRN 25/86, OSPika 1977, Nr 4, poz. 78). Stan wyłączający świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli nie może być rozumiany dosłownie, wobec czego nie musi oznaczać całkowitego zniesienia świadomości i ustania czynności mózgu. Wystarczy istnienie takiego stanu, który oznacza brak rozeznania, niemożność rozumienia posunięć własnych i posunięć innych osób oraz niezdawanie sobie sprawy ze znaczenia i skutków własnego postępowania (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2006 r., IV CSK 7/05, Lex nr 180191).

Celem ustalenia istotnych okoliczności dotyczący ważności oświadczenia woli złożonego przez P. Ł. w dniu 28 lutego 2011 r. Sąd przeprowadził dowód z opinii biegłego lekarza psychiatry A. R.. Z opinii biegłego z dnia 29 maja 2015 r. wynika, że zawierając w dniu 28 lutego 2011 r. przed notariuszem W. C. (Rep. A nr 3566/2011) umowę sprzedaży wierzytelności przysługującej z tytułu roszczenia o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku po zmarłej w dniu 4 stycznia 2011 r. L. Ł., P. Ł. nie znajdował się w stanie wyłączającym świadome i swobodne podjęcie decyzji oraz wyrażenie woli, nie stwierdzono bowiem u P. Ł. choroby psychicznej ani upośledzenia umysłowego, stwierdzono jedynie zespół zależności alkoholowej.

Z opinii biegłego psychiatry z dnia 29 maja 2015 r. wynika jednak bezsprzecznie, że P. Ł. w chwili składania oświadczenia woli z dnia 28 lutego 2011 r. znajdował się w ciągu alkoholowym, który - w ocenie Sądu - wpłynął - na ograniczenie jego zdolności do świadomego podjęcia decyzji. Z ustaleń Sądu wynika, że P. Ł. od co najmniej 2001 roku nadużywa alkoholu, był czterokrotnie hospitalizowany w Zakładzie (...) w C., przy czym miał zaledwie 2 miesiące okresu abstynencji. Przed zawarciem ww. aktu notarialnego, P. Ł. był stroną kilku innych aktów notarialnych, zawieranych z inicjatywy D. W., które miały doprowadzić do nabycia własności działki nr (...) w W. przez D. W., a czemu przeszkadzili małżonkowie S., którzy ubiegli powoda podpisują w dniu 18 stycznia 2011r. z P. Ł. umowę zniesienia współwłasności nieruchomości.

Wprawdzie zatem, umowa z dnia 28 lutego 2011r. nie jest z mocy prawa nieważna w oparciu o treść art. 82 kc, ale jest nieważna z uwagi na zaistnienie przesłanek z art. 58 § 2 kc. W świetle ugruntowanego orzecznictwa sądów, jak i doktryny Sąd w każdej sprawie może z urzędu wziąć pod uwagę nieważność umowy na podstawie art. 58 kc (por. post. SN z dnia 19 grudnia 1984 r., III CRN 183/84, Lex nr 8663; wyr. SN z dnia 5 grudnia 2002 r., III CKN 943/99, OSNC 2004, nr 3, poz. 48; wyr. SN z dnia 17 czerwca 2005 r., III CZP 26/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 63, z aprobowaną glosą W. Brodniewicza, OSP 2006, z. 7-8, poz. 86; wyr. SN z dnia 7 kwietnia 2010 r., II UK 357/09, Lex nr 583813; wyr. SN z dnia 7 kwietnia 2010 r., II UK 357/09, Lex nr 583813; wyr. SN z dnia 3 listopada 2011 r., V CSK 142/10, OSNC-ZD 2011, nr 4, poz. 73).

W ocenie Sądu przedmiotowa umowa z dnia 28 lutego 2011 r. musi zostać uznana za nieważną także pod kątem przesłanek przepisu art. 58 § 2 k.c. Nieważna jest bowiem czynność prawna sprzeczna z zasadami współżycia społecznego. Przez zasady współżycia społecznego rozumie się na ogół obowiązujące w stosunkach między ludźmi reguły postępowania, które za podstawę mają uzasadnienie aksjologiczne (ocenne), a nie tetyczne (prawne). Odwołują się one do powszechnie uznawanych w całym społeczeństwie lub w danej grupie społecznej wartości i ocen właściwego, przyzwoitego, rzetelnego, lojalnego czy uczciwego zachowania. Zasady te obejmują nie tylko reguły moralne, lecz także obyczajowe (por. np. Z. Radwański (w:) System prawa prywatnego, t. 2, 2002, s. 240 i n.; M. Safjan (w:) K. Pietrzykowski, Komentarz, t. I, 2008, s. 327). W tym aspekcie w ocenie Sądu nie można pominąć okoliczności, że uprawnienie do zachowku, będące niewątpliwie prawem majątkowym, ma jednak silny związek rodzinny i służy urzeczywistnieniu obowiązku moralnego, jaki spadkodawca ma względem swoich najbliższych, dlatego też w pewnym stopniu jest ono związane z osobą danego uprawnionego do zachowku, co zdaniem Sądu przemawia za koniecznością uwzględnienia tych okoliczności także w sytuacji, gdy z roszczeniem o zachówek występuje nabywca wierzytelności będący całkowicie obcą dla spadkodawcy osobą.

W ocenie Sądu, umowa z dnia 28 lutego 2011r., jest sprzeczna z zasadami współżycia społecznego, gdyż została zawarta w warunkach wyzysku w rozumieniu art. 388 kc.

Zgodnie z przepisem art. 388 k.c., jeżeli jedna ze stron, wyzyskując przymusowe położenie, niedołęstwo lub niedoświadczenie drugiej strony, w zamian za swoje świadczenie przyjmuje albo zastrzega dla siebie lub dla osoby trzeciej świadczenie, którego wartość w chwili zawarcia umowy przewyższa w rażącym stopniu wartość jej własnego świadczenia, druga strona może żądać zmniejszenia swego świadczenia lub zwiększenia należnego jej świadczenia, a w wypadku gdy jedno i drugie byłoby nadmiernie utrudnione, może ona żądać unieważnienia umowy. Przepis ten reguluje instytucję wyzysku, która ze względów moralnych ogranicza swobodę umów. Jest to szczególny przypadek sprzeczności z prawem lub zasadami współżycia społecznego treści czynności prawnej. Aby można było mówić o wyzysku w rozumieniu przepisu art. 388 k.c., muszą zostać spełnione łącznie trzy przesłanki, które musi wykazać pokrzywdzony (por. A. Cisek J. Kremis „Z problematyki wyzysku w ujęciu Kodeksu cywilnego” RPEiS 1979, z. 3, wyrok SN z 14 stycznia 2010r. IV CSK 432/09, Legalis). Pierwszą przesłanką jest obiektywnie istniejąca, w chwili zawarcia ważnej umowy, dysproporcja między świadczeniami stron wyrażająca się w tym, że jedna ze stron w zamian za swoje świadczenie przyjmuje lub zastrzega dla siebie lub dla osoby trzeciej świadczenie, którego wartość majątkowa jest „rażąco” wyższa od wartości świadczenia spełnianego przez tę stronę lub przez nią przyzręczonego. Dochodzi więc do obiektywnej nieekwiwalentności wartości świadczeń stron w umowie przy czym przepis art. 388 k.c. znajduje zastosowanie wyłącznie do umów wzajemnych. Rażąca dysproporcja świadczeń ma miejsce wówczas, gdy w chwili zawarcia umowy wartość świadczenia jednej ze stron przewyższa w rażącym stopniu wartość świadczenia drugiej strony. Wprawdzie strony w ramach swobody kształtowania treści zobowiązania mogą ustalić świadczenia o nierównej wartości (por. wyrok SN z dnia 25 maja 2011 r. II CSK 528/10, LEX nr 794768), natomiast aby udzielić stronie ochrony w ramach instytucji wyzysku, należy dokonać oceny tej nierówności. Rażąca dysproporcja świadczeń oznacza, że jedna ze stron w zamian za swoje świadczenie przyjmuje lub zastrzega dla siebie lub dla osoby trzeciej świadczenie, którego wartość majątkowa jest „rażąco” wyższa od wartości świadczenia spełnianego przez tę stronę lub przez nią przyzręczonego. Dochodzi więc do obiektywnej nieekwiwalentności wartości świadczeń stron w umowie. Przesłanka druga o charakterze subiektywnym wyraża się z kolei w nagannym zachowaniu kontrahenta, uprawnionego do świadczenia wyższego, który świadomie „wykorzystuje okazję” (właśnie „wyzyskuje”) uzyskując

zastrzeżenie szczególnej korzyści dzięki określonej sytuacji drugiej strony. Polega na wyzyskaniu przymusowego położenia, niedołęstwa lub niedoświadczenia drugiej strony. Aby można mówić o spełnieniu przesłanek z art. 388 k.c. to wyzyskujący musi mieć świadomość szczególnej sytuacji kontrahenta, jak również świadomość rażącej dysproporcji świadczeń. Nie jest przy tym konieczne stwierdzenie zamiaru „wyzyskania”, ani działania podstępnego, czy też innego działania mającego na celu skłonienie pokrzywdzonego do zawarcia umowy o niekorzystnej dla niego treści.

Trzecia przesłanka to właśnie szczególna sytuacja wyzyskanego w postaci przymusowego położenia, niedołęstwa lub niedoświadczenia. Sytuacja ta musi istnieć w chwili zawierania umowy. Stan „niepełności” interpretowany jest w orzecznictwie jako bezradność, niemożność przewyciężenia przeszkód na skutek braku sił fizycznych lub psychicznych czy też wieku (por. wyrok Sądu Najwyższego z 27 września 2005r. V CK 191/05, L.), natomiast stan „niepełności” może polegać zarówno na braku ogólnego doświadczenia życiowego, jak i braku jakiegokolwiek doświadczenia w tego rodzaju przedsięwzięciach, których dotyczyła umowa zastrzegająca dla wyzyskanego w zamian za jego świadczenie niewspółmiernie niskie świadczenie wzajemne. Podkreślenia wymaga, że dla uznania, że doszło do wyzysku, w myśl przepisu art. 388 k.c., nie ma znaczenia, która strona dążyła do zawarcia umowy, nawet niekorzystnej dla siebie i z czyjej inicjatywy wprowadzone zostały do niej postanowienia ustanawiające rażącą dysproporcję świadczeń (por. orzeczenia Sądu Najwyższego z 29 października 1949r. C 105/49, OSN(C) 1950, Nr 2, poz. 30).

W niniejszej sprawie nie budziło wątpliwości Sądu, że w umowie z dnia 28 lutego 2011r. doszło do obiektywnej dysproporcji świadczeń: strony umowy ustaliły cenę nabycia wierzytelności o zachówek na kwotę 80.000 zł, podczas gdy w niniejszej sprawie powód szacuje wartość zachowku należnego P. Ł. na kwotę 847.475 zł (bez uwzględnienia rzekomych oszczędności jest to kwota 772.475 zł). Z pewnością zatem istniała nieekwiwalentność świadczeń w umowie z 28 lutego 2011r. Zaistniała również druga przesłanka, a mianowicie stan niedołęstwa P. Ł., spowodowana jego stanem zdrowia, skutkującym brakiem dostatecznego rozeznania co do okoliczności, skutków prawnych i majątkowych dokonanej czynności – ograniczeniem w świadomym powzięciu decyzji. W ocenie Sądu również swoboda w powzięciu decyzji przez P. Ł. była ograniczona, skoro głód alkoholowy i możliwość jego zaspokojenia po zawarciu umowy, w sposób istotny zaburzały jego sferę motywacyjną i proces decyzyjny. Ja wynika z ustaleń Sądu, powód był w pełni świadomy ww. okoliczności dotyczących stanu zdrowia – psychiki P. Ł., miał świadomość, że można nim łatwo manipulować, że jest on w istocie bezradny, a zatem wyzyskał ww. niedołęstwo interwenienta ubocznego.

Wprawdzie istnienie wyzysku w rozumieniu art. 388 kc umożliwia unieważnienie przez Sąd umowy, a takie roszczenie nie było w niniejszej sprawie rozpoznawane, to jednak zaistnienie wszystkich ww. okoliczności sprawia, że stwierdzić należy, że umowa z 28 lutego 2011r. jest sprzeczna z zasadami współżycia społecznego.

Zastosowane w art. 58 § 2 kc pojęcie zasad współżycia społecznego odsyła bowiem do norm moralnych, które odnoszą się do wzajemnych, zewnętrznych stosunków między ludźmi (także osobami prawnymi lub przedsiębiorcami) i które są dominujące w społeczeństwie polskim. W uchwale z 20 grudnia 2012 r., III CZP 84/2012, LexisNexis nr 4492043, OSNC 2013, nr 7-8, poz. 83) Sąd Najwyższy wskazał, że „przez zasady współżycia społecznego należy rozumieć podstawowe zasady etycznego i uczciwego postępowania”. Z kolei w wyroku z dnia 2 października 2003r. (V CK 241/02, Lex nr 175961) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że w relacjach pomiędzy przedsiębiorcami zasady współżycia społecznego należy rozumieć jako zasady rzetelności i lojalności w stosunku do partnera umowy. W innym orzeczeniu zaś stwierdził, że w płaszczyźnie stosunków kontraktowych zasady te wyrażają się istnieniem powszechnie akceptowanych reguł przyzwoitego zachowania się wobec kontrahenta. Szczególne znaczenie mają reguły uczciwości i rzetelności tzw. kupieckiej, których należy wymagać od przedsiębiorcy - profesjonalisty na rynku, a mianowicie przestrzegania dobrych obyczajów, zasad uczciwego obrotu, rzetelnego postępowania czy lojalności i zaufania. Każda ze stron umowy powinna zatem powstrzymać się od wszelkich zachowań, które świadczą o braku respektu dla interesów partnera lub wywołują uszczerbek w tych interesach (wyr. SN z dnia 22 czerwca 2010 r., IV CSK 555/09, Lex nr 885035).

Zgodność czynności prawnej z zasadami współżycia społecznego jest zagadnieniem kontekstu faktycznego, tj. okoliczności danego wypadku (wyr. SN z dnia 9 października 2009 r., IV CSK 157/09, Lex nr 558611). Przepis art. 58 § 2 k.c. przewiduje nieważność czynności prawnej w razie jej sprzeczności z konkretnymi zasadami współżycia

społecznego. Do takiej oceny czynności prawnej może dojść ze względu na cel, do którego osiągnięcia czynność zmierza, rażąco krzywdzące działanie jednej ze stron, zachowanie nieuczciwe, nielojalne lub naruszające interesy osób trzecich. Konieczne jest dokonanie wartościowania zachowania z konkretnymi zasadami współżycia społecznego w kontekście skutku prawnego (wyr. SN z dnia 3 lutego 2011 r., I CSK 261/10, Lex nr 784986).

Pomimo iż art. 58 § 2 k.c. *expressis verbis* tego nie stanowi, zgodnie przyjmuje się, że nie tylko sprzeczność treści, lecz także sprzeczność celu czynności prawnej z zasadami współżycia społecznego powodują nieważność czynności prawnej (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 kwietnia 1989 r., I CR 137/89, Lex nr 8957).

Praktyka orzecznicza dopuszcza jednak sankcję nieważności na podstawie art. 58 § 2 k.c. w przypadku takiego naruszenia ekwiwalentności świadczeń, które prowadzi do rażącego pokrzywdzenia jednej ze stron. Przy ustalaniu, czy do niego doszło, należy mieć na uwadze wszelkie okoliczności, które mogą mieć wpływ na rzeczywistą wartość wzajemnych świadczeń (wyr. SN z dnia 30 listopada 1971 r., II CR 505/71, OSP 1972, z. 4, poz. 75; wyr. SN z dnia 30 maja 1980 r., III CRN 54/80, OSN 1981, nr 4, poz. 60; wyr. SN z dnia 13 października 2005 r., IV CK 162/05, Lex nr 186899).

W ocenie Sądu, doprowadzenie przez powoda – w okolicznościach sprawy – do zawarcia przez P. Ł. umowy z dnia 28 lutego 2011r., narusza elementarną zasadę uczciwości w obrocie, rzetelnego postępowania, jak i elementarną zasadę niewykorzystywania bezradności, bezwolności osoby chorej (a taką osobą jest P. Ł.), która nie miała pełnej (ograniczonej) świadomości co do treści, jak i skutków zawartej w dniu 28 lutego 2011r. czynności prawnej. D. W. działał przy tym w celu osiągnięcia korzyści materialnej kosztem P. Ł., o czym świadczy niewspółmiernie niska cena nabycia wierzytelności w stosunku do wartości wierzytelności z tytułu zachowku po L. Ł.. Jest to zatem również umowa rażąco krzywdząca dla P. Ł., naruszająca jego uzasadnione interesy.

W tym miejscu wskazać należy, że wątpliwe w sprawie jest czy powód uiszczył na rzecz P. Ł. całą cenę nabycia wierzytelności. Podnosi bowiem, że częściowo na poczet tej ceny została zaliczona kwota 40.000 zł uiszczona na podstawie umowy z 27 stycznia 2011r. Umowa ta wprawdzie została rozwiązana, ale nie przedłożono dokumentu jej rozwiązania i nie można wykluczyć, że strony tej umowy dokonały rozliczenia – zwrotu wzajemnych świadczeń.

Funkcja klauzuli generalnej z art. 58 § 2 kc służy wprowadzeniu możliwości dokonywania ocen określonych zachowań w sposób odpowiednio elastyczny, wykraczający poza czysto sformalizowane kryteria wynikające z reguł prawa pozytywnego, przez uwzględnienie również norm etycznych przyjętych w obrocie (por. np. wyr. SN z dnia 23 kwietnia 2004 r., I CK 550/03, Lex nr 188472).

Nie budzi żadnych wątpliwości Sądu, że opisane wyżej zachowanie powoda przy zawarciu umowy z dnia 28 lutego 2011r., zasługuje na jednoznacznie naganną ocenę etyczną.

Nieważność, o której mowa w art. 58 § 1 k.c., jest nieważnością bezwzględną, co oznacza, że czynność prawna nie wywołuje żadnych skutków w sferze cywilnoprawnej. Stan nieważności z przyczyn wskazanych w komentowanym przepisie powstaje z mocy samego prawa (*ipso iure*) i datuje się od początku (*ab initio, ex tunc*), tzn. od chwili dokonania czynności.

Mając na względzie powyższe, stwierdzić należy, że umowa z 28 lutego 2011r. jest *ex tunc* nieważna, w konsekwencji czego stwierdzić należy, że powód nie nabył skutecznie od P. Ł. wierzytelności z tytułu zachowku po matce L. Łakomej, a zatem nie przysługuje mu legitymacja czynna do występowania w niniejszej sprawie. Skutkuje to oddaleniem powództwa.

Niezależnie od powyższego – nawet gdyby uznać, że powód ma legitymację czynną w niniejszej sprawie - stwierdzić należy, iż pozwani skutecznie podnieśli zarzut z art. 5 kc.

W ocenie Sądu, jako sprzeczne z zasadami współżycia społecznego należy uznać roszczenie powoda przeciwko pozwanym o zapłatę wskazanych kwot tytułem zachowku. W tym miejscu wskazać należy, że zgodnie z art. 5 k.c.

„nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współzycia społecznego. Takie działanie lub zaniechanie uprawnionego nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony”. Już w początkowym okresie obowiązywania tego przepisu Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 28 listopada 1967 r., w sprawie I PR 415/67, opublikowanym w OSP 1968/10/210 wskazał, iż „zasady współzycia społecznego” w rozumieniu art. 5 k.c. są pojęciem pozostającym w nierozłącznym związku z całokształtem okoliczności danej sprawy i w takim całościowym ujęciu wyznaczają podstawy, granice i kierunki jej rozstrzygnięcia w wyjątkowych sytuacjach, które przepis ten ma na względzie. Dlatego do zastosowania tego przepisu konieczna jest ocena całokształtu szczególnych okoliczności danego rozpatrywanego wypadku w ścisłym powiązaniu nadużycia prawa z konkretnym stanem faktycznym. Z tej przyczyny w świetle art. 5 k.c., na podstawie zasad współzycia społecznego, nie można konstruować dyrektyw o charakterze ogólnym. Zasady współzycia społecznego mogą stanowić podstawę dokonania korektury w ocenie nietypowego wypadku, nie służą jednak do uogólnień w sytuacjach uznawanych za typowe. Zasady współzycia społecznego zakreślają w ramach konstrukcji zakazu nadużycia prawa podmiotowego granice wykonywania prawa podmiotowego. Zasady te nie mogą być zwłaszcza w swojej funkcji utożsamiane z normami prawnymi, choć występują w powiązaniu z nimi w licznych przepisach prawa cywilnego i innych dziedzinach prawa. Zasady współzycia społecznego stanowią reguły zachowania się nienormowane, co do swej treści przez przepisy prawne (normy prawne). Stanowią one w istocie uzupełnienie porządku prawnego wynikającego z norm prawa. Artykuł 5 k.c. może być stosowany wyjątkowo tylko w takich sytuacjach, w których wykorzystywanie uprawnień wynikających z przepisów prawnych prowadziłoby do skutku nieaprobowanego w społeczeństwie ze względu na przyjętą w społeczeństwie zasadę współzycia społecznego. W tym kontekście nie można jednak zapominać, że nie mogą zostać pominięte te zachowania uprawnionego, które wskazują na to, jak ten wywiązywał się ze swoich obowiązków względem najbliższych, ze szczególnym uwzględnieniem spadkodawcy. Przy orzekaniu o zachowku nie należy zatem pomijać oceny moralnej także postępowania uprawnionego do zachowku (wyrok SA w Szczecinie z dnia 22 kwietnia 2009 r., I ACa 459/08, Lex nr 550912).

W wyroku z dnia 7 kwietnia 2004 r., sygn. akt IV CK 215/03 (PiP 2005/6/111) Sąd Najwyższy wyjaśnił, iż „wskazana sprzeczność z zasadami współzycia zachodziłaby wówczas, gdyby w świetle reguł lub wartości moralnych powszechnie społecznie akceptowanych żądanie zapłaty należności z tytułu zachowku musiało być ocenione negatywnie. Dokonując osądu roszczenia o zachówek w tym aspekcie trzeba przy tym mieć na uwadze, że prawo uprawnionego do zachowku przysługujące mu ze względu na szczególny, bardzo bliski stosunek rodzinny, istniejący między nim a spadkodawcą służą urzeczywistnieniu obowiązków moralnych, jakie spadkodawca ma względem swoich najbliższych oraz realizacji zasady, iż nikt nie może na wypadek swojej śmierci rozporządzić swoim majątkiem zupełnie dobrowolnie, z pominięciem swoich najbliższych. Względy te nakazują szczególną ostrożność przy podejmowaniu oceny nadużycia prawa żądania zapłaty sumy pieniężnej odpowiadającej wysokości zachowku, która nie może opierać się jedynie na ogólnym odwołaniu się do klauzuli generalnej zasad współzycia”.

Niemniej w niniejszej sprawie powyższe ograniczenie nie znajduje zastosowania. Z roszczeniem o zachówek nie wystąpił bowiem sam uprawniony, a nabywca wierzytelności, który jak wynika z ustaleń Sądu, wyzyskał uzależnienie P. Ł., który będąc w stanie permanentnego upojenia alkoholowego – ciągach alkoholowych, dokonywał czynności prawnych, w tym zawarł umowę z 28 lutego 2011r., w stanie ograniczonej świadomości i swobody działania. Co istotne, powód D. W. miał pełną świadomość co do tych okoliczności.

Jak wynika z ustaleń Sądu, P. Ł. nie do końca zdaje sobie sprawę z tego, że sprzedał powodowi wierzytelność o zachówek przysługującą wobec własnych córek interwenienta i stryja. Co więcej, przeciwko powodowi toczy się postępowanie karne, w którym powód oskarżony został o działanie na szkodę P. Ł. i spadkobierców L. Ł., które miały doprowadzić do przejścia majątku L. Ł. poprzez wyzyskanie niezdolności P. Ł. do należytego pojmowania przedsięwziętych czynności. Wprawdzie powyższe postępowanie karne jest w toku, niemniej Sąd w oparciu o materiał dowodowy zebrany w niniejszej sprawie i przedmiotowej sprawie karnej, zwłaszcza przez Prokuraturę Okręgową w Poznaniu Wydział VI do spraw Przestępczości (...) o sygn. VI Ds. 71/10, mógł samodzielnie poczynić ustalenia co do przebiegu ww. czynności.

Podkreślić należy, że intencją spadkodawczyni było zabezpieczenie przyszłości materialnej m.in. córek uprawnionego do zachowku. Spadkodawczyni zdawała sobie sprawę z uzależnienia P. Ł. od alkoholu i wiedziała, że jeżeli jej syn wszystko odziedziczy to cały majątek przepadnie. Dokonanie powyższej czynności z dnia 28 lutego 2011 r. pozostaje zatem w sprzeczności z wolą spadkodawczyni.

Nie bez znaczenia pozostaje także okoliczność, że uprawniony do zachowku na podstawie aktu poświadczenia dziedziczenia z dnia 5 stycznia 2011 r., zniósł współwłasność przedmiotowej nieruchomości, przenosząc na rzecz osób trzecich udział w prawie własności nieruchomości, stanowiący główny składnik majątku spadkowego spadkodawczyni, uszczuplając tym samym schedę spadkową. Wskazać należy, że zgodnie z art. 1028 k.c. jeżeli ten, kto uzyskał stwierdzenie nabycia spadku albo poświadczenie dziedziczenia, lecz spadkobiercą nie jest, rozporządza prawem należącym do spadku na rzecz osoby trzeciej, osoba, na której rzecz rozporządzenie następuje, nabywa prawo lub zostaje zwolniona od obowiązku, chyba że działa w złej wierze. Wprawdzie powyższa czynność prawna z dnia 18 stycznia 2011 r. pomiędzy P. Ł. a małżonkami S. jest nieważna z mocy art. 82 k.c., niemniej z uwagi na rękojmię wiary publicznej ksiąg wieczystych (art. 5 ustawy z dnia 6 lipca 1982r. o księgach wieczystych i hipotece, Dz. U. z 2016r., poz. 790), nabywca - spółka (...) s.j. z siedzibą w W., która nabyła przedmiotową nieruchomość od ujawnionych w księdze wieczystej właścicieli – małżonków S., jest prawowitym właścicielem ww. działki i pozwani nie mogą skutecznie dochodzić zwrotu ww. nieruchomości.

Nie ma również znaczenia w niniejszej sprawie, że uprawnionym przysługuje przeciwko małżonkom S. ewentualne roszczenie odszkodowawcze z tytułu zawarcia w dniu 18 stycznia 2011r. nieważnej umowy. Podkreślić bowiem należy, że stroną tej umowy był P. Ł., a nie pozwani, a zatem to przede wszystkim jemu przysługują ewentualne roszczenia odszkodowawcze.

Niewątpliwie, majątek spadkowy został uszczuplony z winy uprawnionego do zachowku, powodując tym samym brak rzeczywistego przysporzenia po stronie pozwanych. Pozwanym jednak, przysługują ewentualne roszczenia odszkodowawcze przeciwko P. Ł. (art. 1029 § 2 kc). W świetle zasad współzycia społecznego, wobec łączących pozwanych z P. Ł. bliskich więzi rodzinnych, usprawiedliwienie jednak znajduje zaniechanie pozwanych dochodzenia od P. Ł. roszczeń odszkodowawczych.

Zważywszy zatem na powyższy całokształt okoliczności sprawy, Sąd uznał, że nawet gdyby powód był legitymowany czynnie w niniejszej sprawie, to dochodzenie przez niego od pozwanych roszczeń z tytułu zachowku po L. Ł. jest sprzeczne z zasadami współzycia społecznego, zwłaszcza celem, jakiemu służy instytucja zachowku, brakiem przysporzenia po stronie pozwanych, jaki i okolicznościami w jakich powód od połowy 2010r. do 28 lutego 2011r. próbował doprowadzić do przejęcia udziałów w spornej nieruchomości.

Mając na uwadze powyższe, Sąd oddalił powództwo w całości.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 kpc, art. 130³ § 2 in fine kpc. Na koszty należne pozwanym składały się wynagrodzenie pełnomocnika w wysokości łącznie 5.400 zł (3.600 zł w postępowaniu rozpoznawczym oraz 1.800 zł w postępowaniu zażaleniowym - § 6 pkt. 6 w zw. z § 4 ust. 2 i § 13 ust. 2 pkt. 1 Rozporządzenia MS z dnia 28.09.2002r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy udzielonej z urzędu, Dz. U. z 2013r., poz. 461), opłata od zażalenia 30 zł, opłata od pełnomocnictwa 17 zł oraz część zaliczki na pokrycie wynagrodzenia biegłego 906,58 zł (łącznie koszty opinii wyniosły 1.406,58 zł, powód poniósł te koszty do kwoty 500 zł, a resztę tj. 906,58 zł pozwani z zaliczek), łącznie 6.353,58 zł (pkt. 2 lit. a wyroku).

Powód wnosząc pozew uiszczył opłatę w kwocie 5.000 zł, natomiast nie uiszczył opłaty od rozszerzonego powództwa. Opłata pełna w nin. sprawie wynosiła 42.374 zł, a zatem różnice pomiędzy opłatą należną a uiszczoną należało ściągnąć od powoda na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Poznaniu (pkt. 2 lit. b wyroku).

SSO /-/ M. Inerowicz